

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

**SPECIFIKA PRÁCE S DĚTMI CIZINCŮ
V PROSTŘEDÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Zuzana Kudrličková

Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Zachová

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 26. března 2014

.....

Zuzana Kudrličková

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí práce Mgr. Markétě Zachové, za cenné rady a komentáře při psaní bakalářské práce. Můj dík patří také rodičům a přátelům, kteří mě při psaní práce podporovali.

Obsah

ÚVOD	3
1 VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ CIZINCŮ Z POHLEDU ČESKÉ LEGISLATIVY	5
1.1 Školský zákon	5
1.1.1 Sociální znevýhodnění	5
1.1.2 Předškolní vzdělávání dětí cizinců	7
1.2 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	7
2 INTEGRACE DĚTÍ CIZINCŮ V MATEŘSKÉ ŠKOLE	9
2.1 Vymezení pojmu sociální integrace	9
2.2 Děti cizinců v mateřské škole	9
2.3 Kulturní šok	10
3 KOMUNIKACE S DÍTĚTEM A RODIČI S ODLIŠNÝM MATEŘSKÝM JAZYKEM V MATEŘSKÉ ŠKOLE	12
3.1 Interkulturní komunikace	12
3.2 Interkulturní komunikace v mateřské škole	13
3.2.2 Interkulturní komunikace učitelů s dítětem cizincem	13
3.2.3 Interkulturní komunikace učitelů s rodiči – cizinci	14
3.3 Neverbální komunikace	14
3.3.1 Proxemika	15
3.3.2 Haptika	15
3.3.3 Gestika	16
3.3.4 Mimika	16
4 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA V MATEŘSKÉ ŠKOLE	17
4.1 Multikulturní výchova v MŠ	17
4.1.1 Multikulturní výchova pro děti v médiích	19
5 PŘÍPRAVA BUDOUCÍCH UČITELŮ MATEŘSKÝCH ŠKOL NA ZČU NA PRÁCI S DĚTMI CIZINCŮ	21
5.1 Evaluace studijního programu Učitelství pro mateřské školy na katedře pedagogiky	21
6 VÝZKUMNÁ ČÁST	24
6.1 Záměr výzkumu	24
6.2 Cíl výzkumu	24
6.3 Výzkumné metody	24
6.4 Výzkumný vzorek	25

7 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	25
7.1 Dotazník	25
7.2 Výsledky dotazníků	42
8 PROJEKT „CESTUJEME KOLEM SVĚTA“ JAKO NÁMĚT PRO MULTIKULTURNÍ VÝCHOVU V MATEŘSKÉ ŠKOLE	45
8.1 Cíle	45
8.2 Motivace	45
8.3 Pomůcky	45
8.4 Vyrobené pomůcky	46
8.5 Klíčové kompetence	46
8.6 Plán projektu	46
8.6.1 Seznámení s projektem	46
8.6.2 Afrika	47
8.6.3 Čína	47
8.6.4 Jižní Amerika	48
8.6.5 Závěr projektu	48
8.7 Realizace a evaluace	49
8.8 Výsledek pozorování	50
ZÁVĚR	51
RESUME	53
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	54
SEZNAM PŘÍLOH	57

ÚVOD

V mateřské škole se v dnešní době nesetkáváme jen s českými dětmi, ale i s dětmi s odlišným mateřským jazykem. Čím dál tím více narůstá jejich počet v mateřských školách, a proto je třeba vědět, jak s takovými dětmi pracovat. Jsou různá specifika, která jsou potřeba o dětech s odlišným mateřským jazykem vědět. Záleží na jejich kultuře, zvyklostech, náboženství. Pedagog se může dostat do situace, kdy neporozumí chování dětí s odlišným mateřským jazykem či chování jejich rodičů v důsledku neznalosti té, či oné kultury. Mohou posléze vznikat problémy, které mohou probíhat nejen mezi pedagogem a dítětem, ale také mezi pedagogem a rodičem dítěte.

Sama jsem se na svých praxích, v jiných třídách a jiných mateřských školách, setkala s dětmi s odlišným mateřským jazykem. Proto považuji téma bakalářské práce „Specifika práce s dětmi cizinců v prostředí mateřské školy“ za aktuální. V teoretické části práce si proto popíšeme témata jako multikulturní výchova, interkulturní komunikace, integrace, či sociální znevýhodnění, se kterými by pedagog měl být srozuměn. Jedna kapitola je věnována i studijnímu programu Učitelství pro MŠ na katedře pedagogiky, ve které si rozebereme předměty, které mohou budoucímu učiteli pomoci při práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem, respektovat cizí kultury, kulturní senzitivitu a zařazovat multikulturní výchovu do vzdělávacího procesu v mateřské škole.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. V teoretické části jsem nejvíce čerpala z publikací Jana Průchy. Nejvíce pak z Interkulturní psychologie, Interkulturní komunikace a Multikulturní výchovy: příručka (nejen) pro učitele. Využívám i Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.

Jak už říká název mé bakalářské práce „Specifika práce s dětmi cizinců v prostředí mateřské školy“ snažím se v praktické části zjistit, jaká specifika při práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem jsou. Při výzkumu

jsem využila dotazníky, které jsem rozeslala pedagogům mateřských škol v Jihočeském kraji. Dále jsem vytvořila a zrealizovala projekt, který může pomoci pedagogům při realizaci multikulturní výchovy v mateřské škole.

1 VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ CIZINCŮ Z POHLEDU ČESKÉ LEGISLATIVY

Za cizince označujeme fyzické osoby, které nemají české státní občanství. Mezi cizince řadíme i občany Evropské unie.¹

1.1 Školský zákon

Podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (§20), mají občané Evropské unie a občané zemí mimo Evropskou unii žijící v České republice přístup k předškolnímu vzdělávání za stejných podmínek jako obyvatelé české národnosti, pokud mají pravomoc pobývat v České republice po dobu delší 90 dnů, jestliže jsou oprávněni pobývat na území České republiky za úmyslem výzkumu, pokud jsou osobami využívající azyl nebo doplňkové ochrany, popřípadě žadateli o mezinárodní ochranu, či osobami užívanými prozatímní ochrany.

Děti azylantů a děti občanů využívajících doplňkové ochrany, popřípadě děti žadatelů o mezinárodní ochranu, jsou dle tohoto zákona označovány za sociálně znevýhodněné.²

1.1.1 Sociální znevýhodnění

Vzdělávací proces dětí se sociálním znevýhodněním vyžaduje specifický přístup a má své zvláštnosti. Učitel by měl být při práci s tímto dítětem trpělivý, shovívavý, měl by respektovat jeho specifika, snažit se dítěti pomoci a porozumět.³

Za sociálně znevýhodněné považujeme takové dítě, které v důsledku vyrůstání v rodině s nízkým socioekonomickým statusem, v prostředí s rizikovými vlivy na jeho vývoj, s prvky sociokulturní odlišnosti,

¹ Inkluzivní škola. *Důležité pojmy | Inkluzivní škola* [online]. [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/kdo-jsou-nove-prichozi/dulezite-pojmy>

² Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: 561/2004. 2004.

³ BARTOŇOVÁ, M., BYTEŠNÍKOVÁ, I. et al. Předškolní vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6044-9

či spojením těchto vlivů, nemá přijatelně rozvinuté kompetence ke zvládnutí vzdělávacího procesu.⁴

Za složky sociokulturní odlišnosti můžeme brát nedostatečné porozumění jazyku, ve kterém je dítě vzděláváno, odlišné postavení rodiny, odlišná víra, používané modely chování a různá hodnotová orientace.

Jestliže čeština není mateřským jazykem dítěte, nemusí být ještě sociálně znevýhodněné. Pro běžný život je znalost jazyka velmi důležitá. Ovlivňuje sociální vztahy a úspěšné zvládnutí učiva. U dětí cizinců může vzniknout jazyková bariéra, není to však pravidlem.⁵

Obec, společenství obcí nebo kraj smí se svolením krajského úřadu pro sociálně znevýhodněné děti zřídit přípravnou třídu základní školy, do které dochází děti rok před zahájením povinné školní docházky. Cílem těchto tříd je vyrovnat vývoj sociálně znevýhodněných dětí. Podmínkou pro zřízení třídy je vzdělávání alespoň sedmi dětí. Přijetí žáka do přípravné třídy schvaluje ředitel školy na základě žádosti zákonného zástupce dítěte a na základě doporučení školského poradenského zařízení.⁶

1.1.1.1 Faktory sociálního znevýhodnění

Sociální znevýhodnění je spojené s materiálním zázemím, ale též s hodnotovou a kulturní sférou. Jedním z faktorů v oblasti hodnot je nízké dosažené vzdělání rodinných příslušníků a lidí z blízkého okolí dítěte, což ovlivňuje hodnotovou orientaci rodiny, mluvu v rodině, výchovu a předávání zkušeností dítěti. Při vzdělávání může být dítě jistým způsobem

⁴ZÍKOVÁ, T., JAKOUBEK, M., JAKOUBKOVÁ BUDILOVÁ, L., KOUBKOVÁ, H., LÁBUSOVÁ, A., MORVAYOVÁ, P., STROHSOVÁ, K., POKORNÁ, V., KRIŠTOF, R., SVOBODA, Z. Bedekr sociálním znevýhodněním pro učitele mateřské školy. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2011, ISBN 978-80-261-0052-2

⁵ZÍKOVÁ, T., JAKOUBEK, M., JAKOUBKOVÁ BUDILOVÁ, L., KOUBKOVÁ, H., LÁBUSOVÁ, A., MORVAYOVÁ, P., STROHSOVÁ, K., POKORNÁ, V., KRIŠTOF, R., SVOBODA, Z. Bedekr sociálním znevýhodněním pro učitele mateřské školy. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2011, ISBN 978-80-261-0052-2

⁶Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In:561/2004. 2004.

svazováno předsudky a mýty. To může mít za důsledek vyčleňování ze skupin.⁷

1.1.2 Předškolní vzdělávání dětí cizinců

O přijetí dítěte k předškolnímu vzdělávání rozhoduje ředitel mateřské školy, případně může ustanovit zkušební pobyt dítěte v mateřské škole po dobu tří měsíců. Před nástupem do předškolního zařízení musí rodiče dítěte prokázat řediteli mateřské školy povolení pobytu v České republice.⁸

Předškolní výchova má za povinnost rozvíjet a doplňovat rodinnou výchovu a poskytovat dítěti dostatek impulsů. Právě nedostatek impulsů může vést ke zhoršeným podmínkám ve školní práci. Mateřské školy by měly vyrovnávat odlišnosti či rozdíly, které vznikají u dětí se sociálním znevýhodněním. Cílem předškolního vzdělávání je, aby dítě na konci předškolní výchovy bylo schopno samostatnosti a bylo schopno navázat na další stupeň vzdělávání. Pro děti ze sociálně znevýhodněného prostředí mohou být zřízeny přípravné třídy na základních školách. Přípravné třídy mají za úkol zařadit dítě do vzdělávacího procesu, přizpůsobit se mu a připravit ho na školní docházku. Třídy se řídí RVP a školním vzdělávacím programem s ohledem na znevýhodnění. Vznik přípravných tříd čítá mnoho výhod a jejich činnost se jeví jako velice opodstatněná.⁹

1.2 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

V RVP PV je kapitola věnovaná vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Mezi tyto děti patří i děti se sociálním znevýhodněním. Cíle a vzdělávací záměry v RVP PV formulované jsou pro všechny děti společné. Pedagog by měl vytvořit vhodné podmínky

⁷ ZÍKOVÁ, T., JAKOUBEK, M., JAKOUBKOVÁ BUDILOVÁ, L., KOUBKOVÁ, H., LÁBUSOVÁ, A., MORVAYOVÁ, P., STROHSOVÁ, K., POKORNÁ, V., KRIŠTOF, R., SVOBODA, Z. Bedekr sociálním znevýhodněním pro učitele mateřské školy. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2011, ISBN 978-80-261-0052-2

⁸ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školní zákon). In: 561/2004. 2004.

⁹ BARTOŇOVÁ, M., BYTEŠNÍKOVÁ, I. et al. Předškolní vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6044-9

pro rozvoj osobnosti dítěte, jeho vzdělávání k rozvoji samostatnosti a u dětí cizinců především ke komunikaci s ostatními dětmi.

Děti předškolního věku ze sociálně znevýhodněného prostředí mohou být vzdělávány v přípravných třídách základních škol, v mateřských školách nebo třídách mateřských škol s upraveným programem pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami nebo formou integrace v běžných mateřských školách. Výhodou integrace do běžné mateřské školy je, že dítě je v normálním prostředí, není izolováno a vylučováno ze společnosti vrstevníků, což má pozitivní vliv na sociální rozvoj dítěte, na navazování vztahů a komunikace. Učitel mateřské školy, ve které je dítě integrováno, by ale měl zvážit, zda je schopný naplňovat speciální vzdělávací potřeby dítěte. Měl by volit odpovídající metody a prostředky, vyvarovat se častějšího negativního hodnocení dítěte, brát dítě stejně jako ostatní děti ve třídě. Speciálním vzdělávacím potřebám by měl být přizpůsoben i školní a třídní vzdělávací program.¹⁰

¹⁰ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004.

2 INTEGRACE DĚTÍ CIZINCŮ V MATEŘSKÉ ŠKOLE

2.1 Vymezení pojmu sociální integrace

Sociální integraci můžeme chápat jako „...proces rovnoprávného začleňování člověka do společnosti – je tedy něčím naprosto přirozeným a týká se každého člena společnosti; komplikace však nastávají ve specifických případech některých osob nebo minoritních skupin (etnické menšiny, osoby s postižením apod.), které se od většinové populace výrazně odlišují a nejsou schopny dosahovat přirozeným způsobem vysoké míry socializace. Potom je nezbytné jejich integraci aktivně podporovat a vytvářet pro ni vhodné podmínky.“¹¹

2.2 Děti cizinců v mateřské škole

Počet dětí cizinců v českých mateřských školách neustále stoupá. Ve školním roce 2004/2005 navštěvovalo české mateřské školy 3 203 cizinců, ve školním roce 2009/2010 počet stoupl na 3 963 a ve školním roce 2012/2013 se navýšil počet na 5 434. Z celkového počtu dětí v mateřské škole bylo 1,5 % dětí cizinců.¹²

Předškolní věk je charakteristický tím, že dítě se poprvé na delší dobu odpoutává od rodiny a učí se žít s jinými lidmi. Dítě je ve skupině vrstevníků, mezi kterými se učí soucitu, kooperaci, soužití s ostatními. U dětí předškolního věku se již vytváří základ hodnotové orientace a morálky. Vliv na toleranci, popřípadě intoleranci dítěte mají především

¹¹ SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1733-3.

¹² PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*, 2. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2.

PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova : příručka (nejen) pro učitele*, Vyd. 1. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-866-2.

Statistická ročenka školství – Výkonové ukazatele 2012/13, MŠMT ČR. *Mládeže a tělovýchovy České republiky* [online]. © 2013 – 2014 MŠMT [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>.

rodiče, ale určitý vliv může mít i mateřská škola, či vrstevníci. Pedagogovo vystupování a chování by tedy pro dítě mělo být vzorem.¹³

Počet dětí s odlišným mateřským jazykem stále přibývá, a tak už v předškolním vzdělávání by děti měly být seznamovány s existencí různých ras, národností. Znalost těchto věcí může u dětí rozvíjet toleranci a zamezovat tak případnému diskriminačnímu chování. Pedagog, by měl dítěti s odlišným mateřským jazykem pomoci v adaptaci na prostředí mateřské školy, snažit se vžít do role dítěte, aby pochopil, jak dítěti s odlišným mateřským jazykem může prostředí mateřské školy připadat. Pomocí komunikace s ním, dotazování se na jeho zemi a na zvyklosti, může pedagog v mateřské škole zjistit, jak s dítětem s odlišným mateřským jazykem i jeho rodiči komunikovat a pracovat, aniž by narušil jejich zvyklosti, někoho urazil nebo odradil. Dítěti s odlišným mateřským jazykem také při adaptaci pomůže, když se i ostatní děti seznámí s jeho kulturou. Dítě si mezi vrstevníky bude připadat lépe a v bezpečí. Pedagog by ovšem neměl poukazovat jen na odlišné věci v jiné kultuře, měl by si s dětmi povídat i o věcech, které jsou v jiné kultuře stejné, či podobné. Jednou z dalších důležitých podmínek je, aby dítě s odlišným mateřským jazykem bylo přijato svými vrstevníky. Pedagog by měl hlídat a sledovat, jestli děti mezi sebe dítě s odlišným mateřským jazykem berou. Vznikají situace, kdy dítě s odlišným mateřským jazykem je vrstevníky odmítáno a vystrkováno tak z kolektivu. Takové situaci by měl pedagog zabránit, protože by mohla vést až k šikaně.¹⁴

2.3 Kulturní šok

Delší pobyt v cizí zemi, zvykání si na místní kulturu a přizpůsobování se jinému životnímu stylu, je pro dítě náročnou životní situací.¹⁵ Strach a dezorientace jsou reakce, které mohou nastat v důsledku akulturačního

¹³ MEISNEROVÁ, I. *Cesty ke vzdělávání dětí ze sociokulturně odlišného prostředí*, Vyd. 1. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2010. ISBN 978-80-86956-58-9.

¹⁴ MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8.

¹⁵ MORGENSTERNOVÁ, M., ŠULOVÁ L., *Interkulturní psychologie*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1361-1.

stresu. U dítěte s odlišným mateřským jazykem se mohou projevit i psychosomatické problémy, nachází-li se v dané zemi proti své vůli.

Proces adaptace na novou zemi závisí na řadě faktorů. Právě kulturní šok je jednou z částí adaptačního procesu. Kulturní šok se projevuje zmatením z důsledku špatného nebo nedostatečného porozumění jiné kultuře. Vytváří se malou zkušeností a nedostatečnou znalostí. Kulturní šok probíhá u každého jedince jinak. Průběh i intenzita je různá u dítěte a u dospělého jedince. Dítě dává volnost svým projevům, a tak je v tomto ohledu náchylnější. Znaky kulturního šoku u dětí jsou obavy, zmatení, dezorientace, deprese, nedostatek přátel a kamarádů, psychosomatické problémy (bolest břicha, či hlavy). Dítě špatně přijímá kritiku, je více popuzené, může si připadat od nových kamarádů odstrčené, či u něj může nastat ústup ve vývoji.

Nastávají i situace, kdy děti s odlišným mateřským jazykem odmítají chodit do mateřské školy. Vznikají u nich problémy kulturního šoku. V tuto dobu děti potřebují pocit bezpečí, který jim dává rodič. Odloučení od matky, či vstup do předškolního zařízení, pro ně může být mnohem těžší, než pro ostatní děti. Určitým typem obrany je percepční obrana. Vzniká u dětí s odlišným mateřským jazykem, pokud nerozumí cizímu jazyku. Dítě bere cizí řeč jako ohrožující, chová se, jako když nevidí a neslyší, aby tak zabránilo negativním pocitům.¹⁶

Zvládnutí adaptace dítěte na mateřskou školu je závislé na přístupu rodičů a pedagogů. Důležité jsou i individuální charakteristiky každého jedince.¹⁷ Dle mého názoru je pedagog ten, který k adaptaci dítěte může velmi kladně přispět. Musí dítěti zajistit pocit bezpečí, a tím mu napomůže ke snadnější adaptaci a zařazení do kolektivu.

¹⁶ MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. *Psychologie pro učitelky mateřské školy. 2.*, rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8.

¹⁷ MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. *Psychologie pro učitelky mateřské školy. 2.*, rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8.

3 KOMUNIKACE S DÍTĚTEM A RODIČI S ODLIŠNÝM MATEŘSKÝM JAZYKEM V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Komunikace v mateřské škole probíhá nejen mezi pedagogem a dítětem, ale také mezi pedagogem a rodiči. Schopnost komunikace je jedna ze stěžejních schopností pedagoga. Správná komunikace vede ke kvalitním výsledkům ve vzdělávacím procesu v prostředí mateřské školy, ke spokojenosti pedagoga, ale i ze strany dětí a rodičů.

3.1 Interkulturní komunikace

V České republice je interkulturní komunikace stále aktuálnější v důsledku stoupajícího počtu dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem v českých školách a zařazování multikulturní výchovy do vzdělávacího procesu.¹⁸

Interkulturní komunikace je komunikace mezi lidmi různých etnik, národností, ras, či náboženství probíhající za jakýchkoli situací. Je ovlivněna růzností jazyků, kultur, mentalit a hodnotovými systémy účastníků komunikace.¹⁹

V některých publikacích můžeme také narazit na termín mezikulturní komunikace, kterou Lehmanová definuje jako „... je reflexí komunikačního procesu mezi individuálními subjekty příslušejícími k rozdílným kulturním systémům. Subjekty mezikulturní komunikace vstupují do komunikačního procesu s odlišnými, kulturou determinovanými kognitivními a emocionálními strukturami, s odlišnými způsoby vnímání a hodnocení skutečnosti.“²⁰

¹⁸ PRŮCHA, J. *Interkulturní komunikace*, Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3069-1.

¹⁹ PRŮCHA, J. *Interkulturní komunikace*, Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3069-1.

²⁰ PRŮCHA, J. *Interkulturní komunikace*, Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3069-1.

3.2 Interkulturní komunikace v mateřské škole

V mateřské škole probíhá interkulturní komunikace nejen mezi učitelem a dítětem cizincem, ale také mezi učitelem a rodiči dítěte cizince. Pedagog by měl při jednání s dítětem a rodiči dítěte projevit takzvanou interkulturní senzitivitu. To znamená, že by měl být schopen kulturní empatie.²¹ Může se totiž stát, že se pedagog setká s jiným vzorcem chování, než na jaký je zvyklý od českých rodičů a dětí. Osobnostní rysy jako například otevřenost a vnímavost, mohou do určité míry také ovlivnit naši interkulturní senzitivitu. Pokud není, může docházet ke komunikačním blokům. Komunikačním blokem mohou být předsudky, stereotypy, egocentrismus, či předpokládaná podobnost, kdy je pedagog v domněnku, že druhá osoba komunikuje identickým způsobem.²²

3.2.2 Interkulturní komunikace učitelů s dítětem cizincem

Pro dítě cizince může být cizí a neznámý nejen jazyk, ale i prostředí. Pedagog by tedy měl k dítěti přistupovat citlivě, empaticky, měl by mu dát dostatek času pro zapojení se do řízené činnosti i hry dětí, měl by se snažit vcítit do situace dítěte s odlišným mateřským jazykem. Komunikaci s ním, může navázat například pomocí jeho oblíbené hračky, měl by se snažit získat co nejvíce informací o zvycích a odlišnostech v jeho kultuře. Pomůže také, když před zahájením docházky do mateřské školy rodiče s dítětem školu navštíví a spolu s ním se s prostředím seznámí. Interkulturní komunikace s dítětem cizincem může být ze začátku velmi složitá, dosti záleží na úrovni znalosti jazyka, se kterou do mateřské školy přichází.²³ Mít ve třídě dítě s odlišným mateřským jazykem, může být příležitostí nejen pro pedagogy, ale i pro ostatní děti, dozvědět se něco nového. Pedagog se může od dítěte s odlišným mateřským jazykem naučit základní slova, které potom může použít pro lepší komunikaci s dítětem, a tím dítěti může

²¹ PRŮCHA, J. *Interkulturní komunikace*, Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3069-1.

²² MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8.

²³ MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-799-X.

pomoci cítit se při komunikaci lépe. Základní slova se mohou naučit i děti, což může posílit jejich zájem o cizí kulturu, může to usnadnit i navázání komunikace s dítětem. Dítěti s odlišným mateřským jazykem toto vše může pomoci i v začlenění mezi ostatní děti.

Pokud se dítě s odlišným mateřským jazykem neadaptuje na prostředí mateřské školy nebo pokud ho ostatní děti nepřijmou, může u dítěte dojít až k různým somatickým problémům. Je prospěšné s ostatními dětmi probrat pocity, které dítě s odlišným jazykem může prožívat a snažit se o vcítění do jeho pocitů. Pedagog tak může pomoci dítěti s odlišným mateřským jazykem k začlenění a ostatní děti vést k toleranci, ohleduplnosti a empatii.²⁴

3.2.3 Interkulturní komunikace učitelů s rodiči – cizinci

Pedagog a rodiče cizinci mohou užívat odlišný styl komunikace, jiné neverbální prostředky komunikace, a to může vést k nepochopení sdělovaných informací.²⁵ Při komunikaci s rodiči cizinci mohou pedagogové narazit na řadu problémů. Jedním může být přístup rodičů cizinců k českému vzdělávání. Dalším z problémů může být jazyková bariéra tj. nedorozumění se s rodiči cizinci. Roli hraje, jak rodiče cizinci ovládají český jazyk. Tyto problémy mohou vést až k nejistotě, vzájemné nedůvěře nebo v extrémních případech až k nepřátelství.²⁶

3.3 Neverbální komunikace

Část naší neverbální komunikace je geneticky determinována, ale většina je dána kulturou, ve které žijeme, ve které jsme vyrostli. Neverbální komunikace je v každé kultuře jiná. Je to dáno rozdílností kultur, která je ovlivněna zeměpisnou polohou, klimatem, náboženstvím. Z neverbální komunikace můžeme vyčíst aktuální emoce jedince. Z mého pohledu je

²⁴ LAŽOVÁ, L. *Mateřská škola komunikuje s rodiči: Výměna informací, řešení problémů*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0378-0.

²⁵ PRŮCHA, J. *Interkulturní komunikace*, Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3069-1.

²⁶ MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8.

důležité, před vstupem dítěte s odlišným mateřským jazykem do mateřské školy, si zjistit, jaké neverbální projevy jsou v jeho kultuře nevhodné, abychom zabránili případnému nedorozumění. Co my chápeme jako samozřejmost (například pohlazení po hlavě), nemusí dítě ani rodič s odlišným mateřským jazykem chápat stejně. Předejdeme tak případným konfliktům, které z nepochopení neverbální komunikace mohou nastat.

Mezi neverbální komunikace patří proxemika, haptika, mimika, gestika, oční kontakt.²⁷

3.3.1 Proxemika

Proxemika je vzdálenost mezi komunikujícími lidmi. Rozlišujeme čtyři zóny, jejichž vzdálenost je v každé zemi různá. Jakmile nám druhý komunikující vstoupí do intimní zóny, může nám to být nepříjemné. Dle mého názoru by pedagogové měli vědět, že některé země mají vzdálenost mezi zónami větší, jiné menší (například u nás je intimní zóna kolem 30 cm, v USA kolem 40 cm a v Thajsku kolem 80-100 cm) a měli by tuto vzdálenost respektovat.²⁸

3.3.2 Haptika

Haptika je neverbální komunikace vyjádřená dotyky. Do haptiky patří objetí, podání rukou, hlazení, uhození apod. V mateřské škole je haptika časté vyjádření například pochvaly, kdy učitel dítě pohladí. Je to složka neverbální komunikace, která je v prostředí mateřské školy hojně využívána. Pedagog by měl vědět, že v některých kulturách na příklad v asijských zemích a zemích jižního Pacifiku je nemyslitelné pohlazení po hlavě, což se u nás bere jako pochvala nebo projev sympatií.²⁹

²⁷ MORGENSTERNOVÁ, M., ŠULOVÁ, L., SCHÖLL, L. *Bilingvismus a interkulturní komunikace*. Vyd. 1. Praha:Wolters Kluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-678-3.

²⁸ MORGENSTERNOVÁ, M., ŠULOVÁ, L., SCHÖLL, L. *Bilingvismus a interkulturní komunikace*. Vyd. 1. Praha:Wolters Kluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-678-3.

²⁹ HOLEČEK, V., MIŇHOVÁ, J., PRUNNER, P. *Psychologie pro právníky /2. rozš. vyd.* Plzeň:Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-065-9.

3.3.3 Gestika

Většina lidí při verbální komunikaci využívá gestikulaci. Gesta podtrhují naše slovní vyjádření. Gestikulace je u každého jedince různá, ovlivňuje ji temperament, ale i národnost a etnikum. Například živěji gestikulují Italové, naopak méně živě gestikulují Angličané nebo obyvatelé severní Evropy. Význam gest může být v každé zemi jiný, proto by pedagogové měli zejména při komunikaci s rodiči cizinci dávat pozor, jaká gesta používají.³⁰

3.3.4 Mimika

Mimika znamená výraz našeho obličeje, ze kterého můžeme vyčíst aktuální emoční stav, naše prožívání. Do mimiky řadíme i oční kontakt, který je při komunikaci velmi důležitý. Očním kontaktem navazujeme kontakt a komunikaci s neznámými lidmi. Z mimiky může dítě vyčíst například to, zda jsme s jeho prací či chováním spokojeni nebo naopak. Díky mimice může dítě s odlišným mateřským jazykem pochopit situaci, i když nerozumí českému jazyku.³¹

³⁰ HOLEČEK, V., MIŇHOVÁ, J, PRUNNER, P. *Psychologie pro právníky /2. rozš. vyd.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-065-9.

³¹ HOLEČEK, V., MIŇHOVÁ, J, PRUNNER, P. *Psychologie pro právníky /2. rozš. vyd.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-065-9.

4 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Multikulturní výchova, pomocí vzdělávacích programů, směřuje k chápání a respektování odlišných kultur a pomáhá snižovat etnické a rasové předsudky. Učí lidi odlišných národností, etnik, různého náboženského vyznání a různých rasových skupin spolu žít a respektovat se.³² Multikulturní výchova je záležitostí především školního vyučování. Je součástí vybraných předmětů, kde se děti učí o jiných kulturách, učí se toleranci k lidem různých národností, etnik a ras. V současné době existuje řada projektů, výstav a festivalů zaměřených na multikulturní výchovu. Jako příklad můžeme uvést programy Evropské unie, které umožňují výměnné pobyty mezi studenty, žáky a učiteli. Na trhu můžeme nalézt i množství odborných časopisů zaměřených právě na multikulturní výchovu. Vznikají informační centra pro multikulturní výchovu, jsou pořádány i mezinárodní konference na toto téma.³³

4.1 Multikulturní výchova v MŠ

Cílem multikulturní výchovy je předcházet u dětí xenofobii a rasismu. Učí děti k toleranci. V mateřských školách se čím dál tím častěji vyskytují děti cizinců a díky styku s nimi si děti všímají, že mají podobné starosti, přání jako ony samy. U těchto dětí jsou pak méně časté projevy rasismu a xenofobie. Pomocí kooperativních her a spolupráce se učí žít spolu a navazují přátelství.³⁴

V rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání se pojem multikulturní výchova nevyskytuje přímo. Je pouze naznačen ve vzdělávacích oblastech Dítě a jeho společnost a Dítě a jeho svět. Ve vzdělávací oblasti Dítě a jeho společnost je v podobě dílčích

³² KOHNOVÁ, J., MACHÁČKOVÁ, I. *Další profesní vzdělávání učitelů a jeho perspektivy*: sborník z konference k 60. výročí založení Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Praha, Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7290-303-0.

³³ PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*, 2. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton, 2011, ISBN 978-80-7387-502-2.

³⁴ CÍLKOVÁ, E., SCHÖNEROVÁ, P. *Náměty pro multikulturní výchovu: poznáváme jiné národy*, Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-238-6.

vzdělávacích cílů zahrnuje seznamování dítěte s odlišnými kulturami, různými národnostmi a jejich společné soužití. Podle vzdělávací nabídky dané oblasti je uvedeno, že pedagog by měl pomoci dítěti při adaptaci v mateřské škole, měl by dětem nabízet činnosti, díky kterým se seznámí s různými kulturami, tradicemi a zvyky. Na konci předškolní docházky by dítě mělo být schopné se zapojit mezi vrstevníky a respektovat odlišnosti mezi nimi. Ve vzdělávací oblasti Dítě a jeho svět se dítě seznamuje s okolním světem a životním prostředím. Z multikulturní výchovy je v dílčích vzdělávacích cílech uvedeno pouze, že dítě by mělo poznávat jiné kultury. Pedagog nabízí dítěti různé dětské encyklopedie, s jejichž pomocí se dítě může s jinými národy seznámit.³⁵ V RVP PV není podle mého názoru multikulturní výchova, vzhledem ke stále se zvyšujícímu počtu dětí s odlišným mateřským jazykem, dostatečně rozpracována. Porovná-li to s Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání, kde je multikulturní výchově věnována celá jedna vzdělávací oblast, je v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání silný nedostatek informací. Učitel mateřské školy tedy nemá jinou možnost, pokud chce multikulturní výchovu zahrnout do vzdělávací nabídky, než modifikovat informace z Rámcově vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Vzhledem k tomu, že v RVP PV se pojem multikulturní výchova vůbec nevyskytuje, nemusí pedagogové přesně vědět, co všechno pojem multikulturní výchova obnáší a nemusí proto do vzdělávací nabídky zařazovat činnosti, které vedou děti k toleranci, respektu odlišných kultur, národností a náboženství. Na českém trhu je také nedostatek literatury zaměřené na multikulturní výchovu v předškolním vzdělávání, přitom děti se s dětmi s odlišným mateřským jazykem setkávají již v mateřských školách a ne až na školách základních. Pedagogové tedy nemají kde získat informace o zařazování multikulturní výchovy do vzdělávání dětí předškolního věku, protože není dostatek literatury a multikulturní výchova není ani dostatečně definována v základním kurikulárním dokumentu

³⁵ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004.

pro předškolní vzdělávání – RVP PV. Multikulturní výchova je aktuální téma a podle mého názoru je chyba, že pro nynější ani budoucí pedagogy není v RVP PV dostatek informací pro práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem.

Podle rámcově vzdělávacího programu MŠ sestavují svůj školní vzdělávací program, v němž by měly být všechny vzdělávací oblasti rovnoměrně zastoupeny. Ve školním i třídním vzdělávacím programu jsou vypsány tematické celky. V mateřských školách můžeme vytvářet tematické celky zaměřené na multikulturní výchovu. Například pokud máme ve třídě dítě cizince, můžeme jeden, či více tematických celků zaměřit na poznání jeho kultury, zvyků, náboženství, tradic. Můžeme dětem ukázat dětskou mapu, glóbus, ukázat jim Českou republiku a druhý stát. Děti mohou porovnávat rozdíly ve velikosti států a vzdálenosti mezi nimi. Dále můžeme děti seznámit s vlajkami. Děti porovnávají barvy vlajek, hledají podobnosti mezi vlajkami, vlajky mohou i výtvarně ztvárnit. Děti můžeme seznámit i s hudbou dané národnosti, mohou se naučit jednoduchou písničku. Dítě cizince může ostatní děti naučit základní slovíčka své mateřštiny, například pozdravy, přání dobré chuti apod. Pozdravem můžeme začínat řízenou činnost po dobu tematického celku. Do projektu můžeme zapojit i rodiče, kteří mohou připravit jídlo, typické pro danou zemi. Pro přiblížení odlišných zemí, kultur a národností, můžeme použít i tematický celek s názvem „Cesta kolem světa“. Tematický celek může vyvrcholit společnou prací dětí, ve které shrnou poznatky, které o dané zemi získaly. Mohou například vytvořit obrázkovou knihu, výtvarné dílo.³⁶

4.1.1 Multikulturní výchova pro děti v médiích

Na výchovu a utváření postojů dítěte mají vliv i média. S multikulturní tematikou se můžeme setkat i v dětských pořadech. V některých mateřských školách jsou k dispozici televizory nebo interaktivní tabule. Existuje řada pořadů určených dětem, ovšem pedagog by měl umět

³⁶ CÍLKOVÁ, E., SCHÖNEROVÁ, P. *Náměty pro multikulturní výchovu: poznáváme jiné národy*, Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-238-6.

zhodnotit, který pořad je pro děti přínosný. Z hlediska výchovy k toleranci a rovnosti jsou ale vhodnější spíše pořady zahraniční. Jako příklad můžeme uvést seriál „Sezame otevři se“. Kromě toho, že se díky němu děti učí barvy, počítat apod. můžeme zaregistrovat, že ve scénkách se objevují děti různých ras nebo i děti s nějakým postižením, ale na odlišnosti není dítě nijak upozorňováno, jsou zde brány jako samozřejmost. Podobným pořadem je český pořad „Kouzelná školka“ či „Hřiště 7“ ovšem v nich nenajdeme příliš podnětů k výchově k toleranci, děti odlišných ras či děti s handicapem. Jen občas se mezi dětskými hosty těchto pořadů objeví např. romské děti. Český pořad přímo zaměřený na odlišnosti, toleranci k handicapovaným lidem je pořad „Musíme si pomáhat“, kde ovšem na rozdíl od pořadu „Sezame otevři se“ jsou děti na odlišnosti upozorňovány. Handicapovaní lidé jsou zde prezentováni jako ti, kteří pomoc potřebují, a my bychom jim měli pomoc nabízet.

Časopisy určené dětem předškolního věku, které jsou na českém trhu k dostání (například *Mateřídouška* a *Sluníčko*) neobsahují zastoupení jiných národů. Hrdinové těchto časopisů jsou jedné národnosti a jsou bez handicapu. Hrdiny různých národností můžeme objevit v časopisu *ABC*, který je ovšem určen už vyšší věkové skupině.³⁷

³⁷ MEISNEROVÁ, I. *Cesty ke vzdělávání dětí ze sociokulturně odlišného prostředí*, Vyd. 1. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2010. ISBN 978-80-86956-58-9.

5 PŘÍPRAVA BUDOUCÍCH UČITELŮ MATEŘSKÝCH ŠKOL NA ZČU NA PRÁCI S DĚTMI CIZINCŮ

Na ZČU na pedagogické fakultě je možnost studovat bakalářský studijní obor Učitelství pro mateřské školy. Cílem tohoto studijního oboru je příprava kvalifikovaných pedagogů předškolního zařízení na práci v mateřské škole. Tato kapitola se zaměřuje na předměty, které mohou budoucím pedagogům pomoci při práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem.

5.1 Evaluace studijního programu Učitelství pro mateřské školy na katedře pedagogiky

Na katedře pedagogiky je za celé tříleté bakalářské studium oboru Učitelství pro mateřské školy dohromady 18 povinných předmětů. Předměty, které mohou napomáhat budoucím pedagogům při práci s dětmi cizinců, jsou Osobnostní a sociální rozvoj, Speciální pedagogika pro mateřské školy 1, Speciální pedagogika pro mateřské školy 2 a Didaktika elementárního vzdělávání. Z povinných předmětů pro studijní obor Učitelství pro mateřské školy není žádný, který by se zabýval multikulturní výchovou přímo. V sylabu těchto předmětů se objevuje multikulturní výchova jen nepřímo. Na příklad v předmětu Osobnostní a sociální rozvoj jsme si sami mohli vyzkoušet seznamovací aktivity a činnosti, které můžeme převést do praxe, dále jsme si mohli vyzkoušet aktivity na vzájemnou pozornost a navázání kontaktu. V předmětu Speciální pedagogika pro mateřské školy 1 a Speciální pedagogika pro mateřské školy 2 jsme se s dětmi s odlišným mateřským jazykem setkali jako se sociálně znevýhodněnými. V předmětu Didaktika elementárního vzdělávání jsme se učili základy „primitivní antropologie“ v MŠ a faktografický a didaktický rozbor. V předmětu Předškolní pedagogika, nebo Metodika předškolního vzdělávání bych uvítala část věnovanou dětem s odlišným mateřským jazykem. Z mého pohledu je multikulturní výchova aktuálním tématem vzhledem ke stále stoupajícímu počtu dětí s odlišným mateřským jazykem

v mateřských školách. V předmětu Souvislá praxe 1 i Souvislá praxe 2 jsem navštívila běžné mateřské školy. V obou mateřských školách jsem se setkala s dětmi s odlišným mateřským jazykem. Myslím si, že na práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem jsem nebyla dobře připravená. V oblasti interkulturní senzitivity a empatie nepociťuji, že bych měla nějaký problém. Problémy ovšem nastaly v komunikaci a práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem. Myslím si, že to bylo zapříčiněno nedostatkem informací o této cílové skupině. K navázání komunikace s dítětem jsem se snažila využít všechny dostupné prostředky jako například hračky, obrázky. Myslím si, že pro práci s nimi nestačí jen interkulturní senzitivita či empatie pedagoga, ale určité znalosti a dovednosti o práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem a z oblasti multikulturní výchovy.

Jediný předmět zaměřen na děti s odlišným mateřským jazykem studijního oboru Učitelství pro mateřské školy na katedře pedagogiky je Multikulturní výchova, která ovšem není povinným předmětem, je pouze povinně volitelným. V předmětu jsme se seznámili s aktuálními tématy multikulturního charakteru z hlediska výchovy a vzdělání. Seznámili jsme se například s pojmy předsudky a stereotypy, interkulturní komunikace, kultura, sociokulturní handicap, gender studia, problematika xenofobie, rasismu, diskriminačního jednání, či problematika menšin. V různých aktivitách jsme si vyzkoušeli naše znalosti o cizích zemích, aktivity na zkoušku naší tolerance, na zjištění našich předsudků, či stereotypů, jestliže nějaké máme. Předmět Multikulturní výchova považuji za přínosný a velmi zajímavý. Osobně bych tento předmět zařadila mezi povinné předměty. Z důvodu stále se zvyšujícího počtu dětí s odlišným mateřským jazykem v mateřských školách i z důvodu toho, že v povinných předmětech studijního oboru Učitelství pro mateřské školy na katedře pedagogiky žádný takový předmět není, ve studijním programu Učitelství pro mateřské školy bych uvítala metodiku, která by se zabývala problematikou dětí s odlišným mateřským jazykem, i vzhledem k tomu, že je v tomto směru nedostatek odborné literatury zaměřené na předškolní vzdělávání, kterou

bych mohla využít při samostudiu této problematiky. Myslím si, že předměty studijního oboru Učitelství pro mateřské školy na katedře pedagogiky s touto cílovou skupinou zcela nepočítají a z toho důvodu je předmět Multikulturní výchova jen v povinně volitelných předmětech. Z mého pohledu je pro budoucí pedagogy mateřských škol důležité mít povědomí o multikulturní výchově. Do budoucna by jim to mohlo pomoci při práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem.

6 VÝZKUMNÁ ČÁST

6.1 Záměr výzkumu

V praktické části bakalářské práce se pokusím zjistit, jestli jsou nějaká specifika pro práci s dětmi odlišným mateřským jazykem, jak s dětmi s odlišným mateřským jazykem pedagogové pracují a pokusím se zrealizovat program na seznámení s odlišnými kulturami, národnostmi jako námět pro multikulturní výchovu v mateřských školách.

6.2 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit jestli jsou nějaká specifika pro práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem, jestliže ano, jaká, a jak pedagogové pracují s dětmi s odlišným mateřským jazykem. Podle klíčových kompetencí z Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání se pokusím vytvořit projekt pro děti jako rozvoj multikulturní výchovy použitelný v mateřských školách.

6.3 Výzkumné metody

Použila jsem dvě výzkumné metody. Metodu dotazníku a metodu pozorování.

Formou dotazníku jsem zjišťovala od pedagogů vybraných mateřských škol Jihočeského kraje zkušenosti s prací s dětmi s odlišným mateřským jazykem. Dotazníky jsem zvolila z důvodu rychlého shromáždění dat od většího množství respondentů. Rizikem u této metody je možnost nepravdivých odpovědí nebo nevyplnění otázek z důvodu nepochopení dané otázky. Chybí zde osobní kontakt.³⁸ K mým cílům mi přijde tato metoda akurátní.

Pozorování jsem zvolila u realizace projektu zaměřeného na multikulturní výchovu. Pozorovala jsem děti při průběhu činností, jak

³⁸ GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

jsou aktivní, jak se zapojují do činností, jak byly informovány o kulturách vybraných do projektu.

6.4 Výzkumný vzorek

Pomocí internetového dotazníkového šetření jsem získala 30 dotazníků od pedagogů z Jihočeských mateřských škol. Odpovědi a výsledky, pokud to bylo možné, jsem znázornila pomocí grafů.

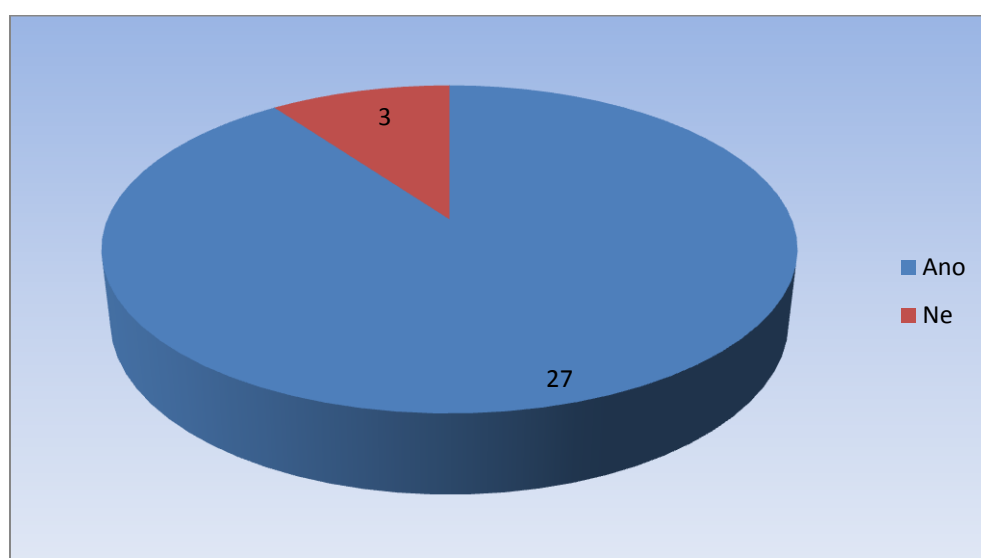
Pro pozorování jsem měla k dispozici 7 dětí ve věku od 3. – 7. let. Pozorování probíhalo v prostředí dětského hřiště Myška v Písku (V Portyči 450, Písek).

7 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Dotazník vyplnilo 30 respondentů. Odkaz na Dotazník byl zaslán do 150 mateřských škol v Jihočeském kraji.

7.1 Dotazník

1. Měla jste už někdy ve třídě dítě s odlišným mateřským jazykem?

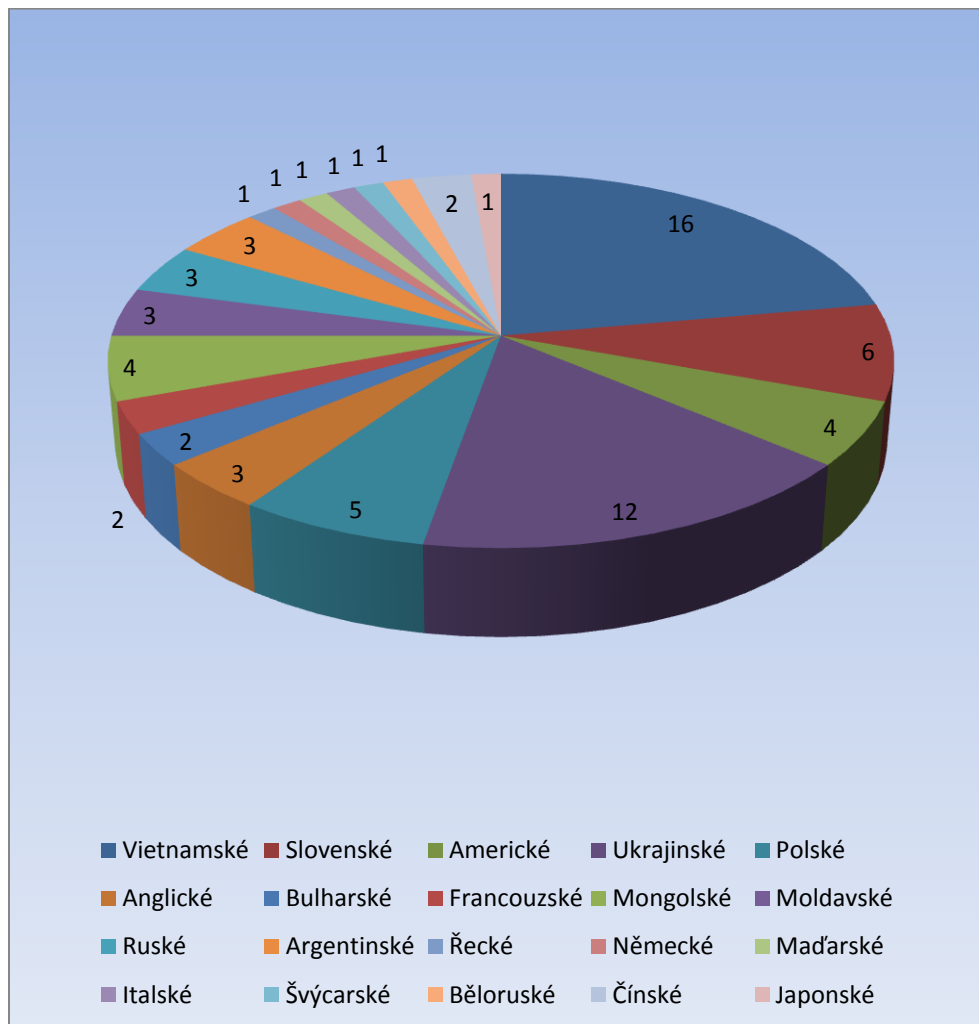

Graf č. 1

Dle mého očekávání, většina dotázaných pedagogů, již měla ve třídě dítě cizince. Je to dáno tím, že počet cizinců na území České republiky se

stále zvyšuje. Z celkového počtu 30 pedagogů, pouze 3 neměli ve třídě dítě s odlišným mateřským jazykem.

2. Pokud ano, jaké bylo národnosti?

Graf č. 2

Překvapilo mě, s kolika různými národnostmi se učitelé mateřských škol setkali. V odpovědích respondentů převládala národnost vietnamská a ukrajinská, hojnější zastoupení měly i děti se slovenskou, mongolskou, polskou a americkou národností. Zarazily mne odpovědi dvou respondentů, kteří mi odpověděli, že se setkali s národností černošskou a romskou. Pedagogové zřejmě nevidí rozdíl mezi pojmy rasa, národnost, etnikum.

3. Jaké máte zkušenosti s dětmi s odlišným mateřským jazykem?

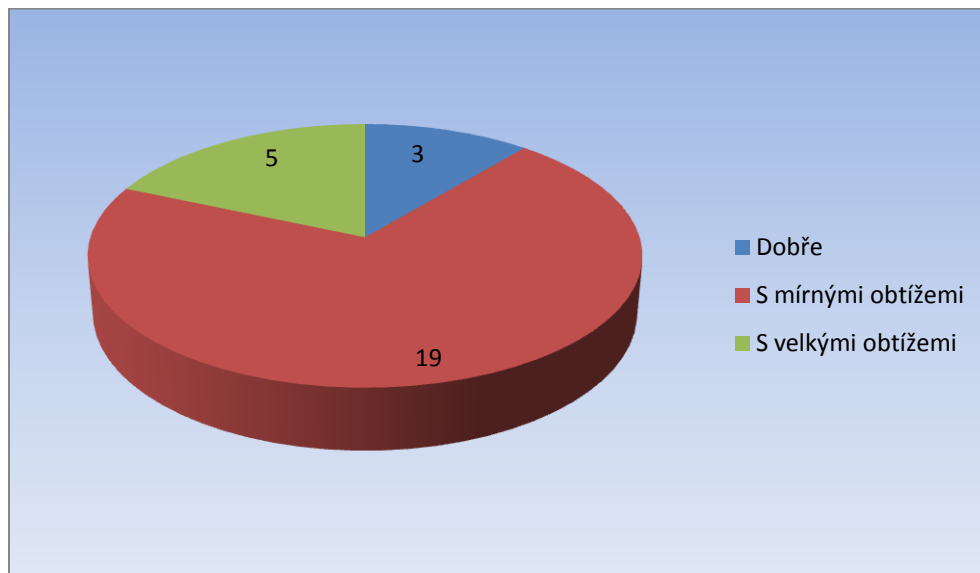
Polovina respondentů mi odpověděla, že jejich zkušenosti s dětmi s odlišným mateřským jazykem jsou dobré. Děti jsou přizpůsobivé, zvědavé a milé. Druhá polovina respondentů také uvedla, že dobré, ale ze začátku měli problém s komunikací s dětmi s odlišným mateřským jazykem i s jejich rodiči. Komunikace s rodiči byla složitá i v případě plateb, rodiče často neplatili MŠ, obědy či výlety a pedagogové jim to neuměli vysvětlit. Dva respondenti uvedli, že děti s odlišným mateřským jazykem měly problém se začlenit do kolektivu dětí, na druhou stranu jeden respondent uvedl, že děti je mezi sebe přijaly bez problémů a pomáhaly jim se začleněním do kolektivu. Dva pedagogové napsali, že mají dobré i špatné zkušenosti, záleží individuálně na dítěti. Z výsledků vyplývá, že většina pedagogů má s dětmi s odlišným mateřským jazykem dobré zkušenosti. Největší problém vzniká při komunikaci s dítětem s odlišným mateřským jazykem a s jejich rodiči. Nejvíce bych se přiklonila k odpovědi, že je to individuální. Záleží na tom, s jakou znalostí jazyka dítě přichází do MŠ a také na kultuře z které dítě s odlišným mateřským jazykem pochází.

4. Popište prosím, jak se děti s odlišným mateřským jazykem adaptují.

Čtyři pedagogové uvedli, že děti se adaptují rychle. Jeden z nich uvedl, že to bylo díky české paní na hlídání, kterou dítě oslovovalo „česká babička“. Pět pedagogů uvedlo, že se děti adaptují bez problémů, srovnatelně s dětmi české národnosti. Osm pedagogů napsalo, že adaptace byla zdoluhavější kvůli jazykové bariéře. Ostatní pedagogové uváděli, že děti se adaptují hůře a spíše se drží stranou. Děti se upínají na učitelku, jsou nejisté, neví, co mají očekávat, vše jim připadá cizí a je pro ně hodně nového. Některé děti na sebe upoutávají pozornost a vyžadují individuální péči. Z dotazníků vyplývá, že jazyková bariéra zapříčiňuje horší adaptaci dětí s odlišným mateřským jazykem a každé dítě na tuto situaci reaguje jinak. Z mého pohledu záleží i na skutečnosti, z jakého prostředí dítě do mateřské školy přichází. Dítě s odlišným mateřským jazykem, které je

zvyklé na děti ve svém okolí, se bude lépe adaptovat na prostředí mateřské školy, než dítě, které na děti ve svém okolí zvyklé není.

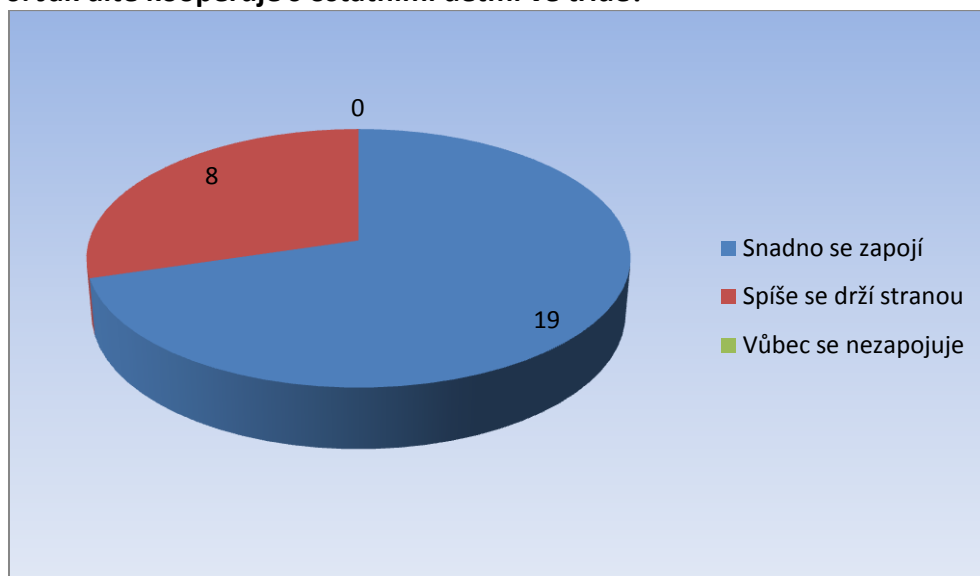
5. Jak probíhá komunikace s dětmi s odlišným mateřským jazykem?

Graf č. 3

Z předešlých dotazníků vyplynulo, že jazyková bariéra znesnadňovala dětem s odlišným mateřským jazykem adaptaci, proto mne nepřekvapuje, že pouze tři pedagogové napsali, že komunikace s dítětem s odlišným mateřským jazykem probíhá dobře. Většina pedagogů uvedla, že komunikace probíhá s mírnými obtížemi, pět jich uvedlo, že s velkými. Jeden pedagog uvedl, že komunikace pro něj byla velmi obtížná, protože neumí ani jeden cizí jazyk. Jeden pedagog naopak uvedl, že komunikace probíhala dobře, protože mu napomohla jeho částečná znalost francouzského jazyka. Znalost alespoň jednoho cizího jazyka je pro pedagogy určitě dobrá. Většina pedagogů umí anglický či německý jazyk, ale národnosti dětí s odlišným mateřským jazykem jsou různé, proto by si pedagog měl umět poradit i s neznalostí jiného cizího jazyka v komunikaci s dítětem s odlišným mateřským jazykem.

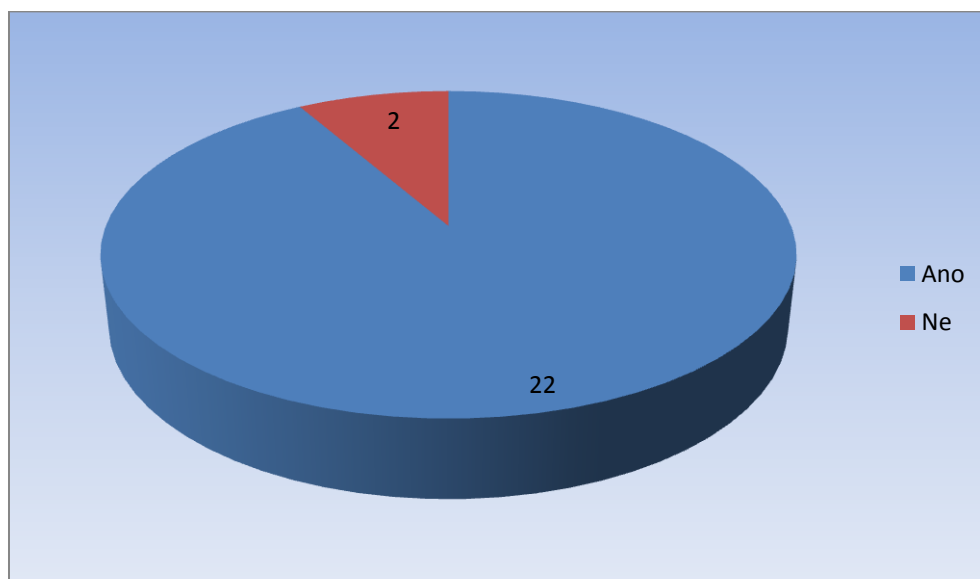
6. Jak dítě kooperuje s ostatními dětmi ve třídě?

Graf č. 4

Většina dotázaných pedagogů na tuto otázku odpověděla, že děti s odlišným mateřským jazykem se spíše drží stranou, osm pedagogů uvedlo, že se snadno zapojí. Ani jeden z pedagogů nevedl, že se dítě s odlišným mateřským jazykem nezapojuje. Řízené činnosti se provádějí se všemi dětmi najednou, proto by se pedagog do prováděných aktivit měl snažit zapojit i děti s odlišným mateřským jazykem. Může vytvářet aktivity zaměřené na práci ve skupinách a pomáhat tak ke kooperaci dítěte s odlišným mateřským jazykem s ostatními dětmi.

7. Je schopno se mezi děti začlenit bez problému? Jsou děti schopny ho mezi sebe přijmout bez rozdílů?

Graf č. 5

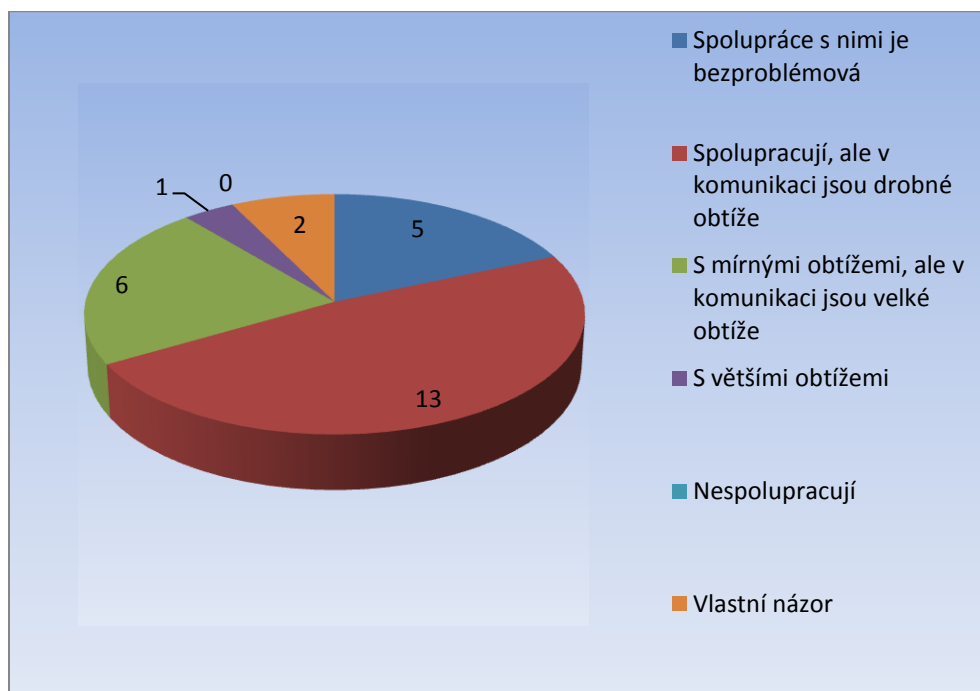
Dvacet dva respondentů uvedlo, že dítě s odlišným mateřským jazykem je schopné se do kolektivu začlenit bez problémů a děti ho mezi sebe bez problémů přijmou. Jen dva respondenti uvedli, že začlenění dítěte do kolektivu ostatních bylo problémové. Tři respondenti otázku nevyplnili. Myslím si, že zařazení tematického celku z oblasti multikulturní výchovy, může napomoci dětem přijmout mezi sebe dítě s odlišným mateřským jazykem.

8. Pokud ne, jak napomáháte jeho začlenění?

Na předešlou otázku odpověděli pouze 2 respondenti, že u dětí s odlišným mateřským jazykem je problém se zapojením do činností, ale na tuto otázku mi odpovědělo sedm respondentů. Uvedli, že napomáhají domluvu a vysvětlováním, připravují české děti na příchod kamaráda, povídají si o zvyklostech v jejich zemi, snaží se vytvářet bezpečné prostředí, dávat najevo lásku a přijetí, přátelským a vlídným způsobem dávat najevo, že je dítě s odlišným mateřským jazykem jedním z nás, povídají si o rozličnostech u lidí a kultur, dítěti s odlišným mateřským jazykem pomáhá kamarád. Jeden ze sedmi respondentů uvedl, že začlenění bylo u nich ve třídě složité. Měli ve třídě tři vietnamské chlapce, kteří se bavili

pouze mezi sebou, a s ostatními dětmi vůbec nekomunikovali, proto je rozdělovali při činnostech mezi ostatní děti, ale stejně se chlapci navzájem vyhledávali a s ostatními se nebavili.

9. Jak spolupracují rodiče s mateřskou školou?

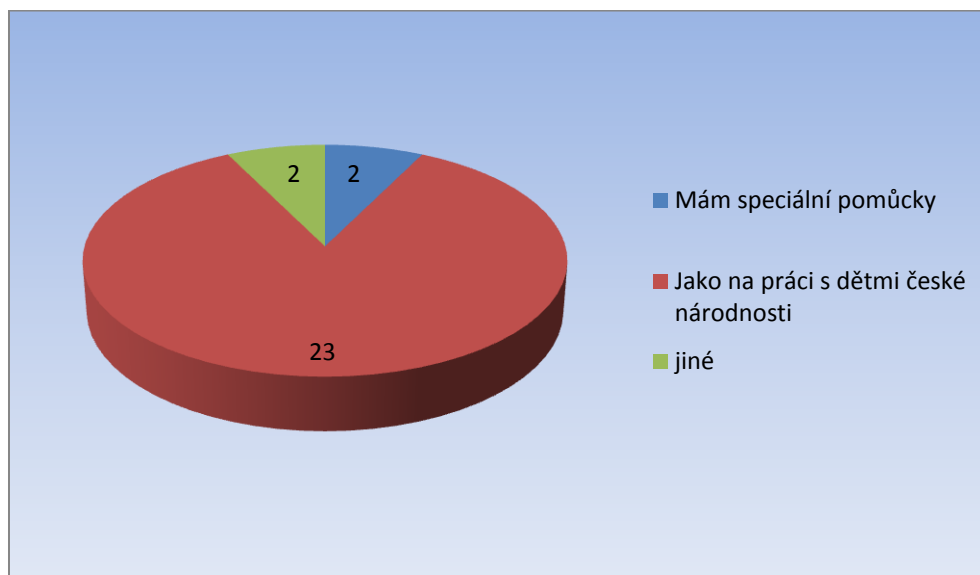
Graf č. 6

Třináct respondentů uvedlo, že rodiče dítěte s odlišným mateřským jazykem spolupracují, ale v komunikaci jsou drobné obtíže. Šest respondentů napsalo, že spolupracují s mírnými obtížemi, ale v komunikaci jsou velké obtíže, s pěti respondenty spolupracují rodiče bez problému, s jedním z respondentů spolupracují rodiče dítěte s odlišným mateřským jazykem s velkými obtížemi, ale nikdo z respondentů nevedl, že s nimi rodiče nespolupracují vůbec. Dva respondenti uvedli, že je to individuální, s některými rodiči dítěte s odlišným mateřským jazykem je spolupráce výborná, s některými naopak velmi obtížná. Přikláním se k odpovědi, že je to individuální. Rodiče mohou být z různých zemí a různých kultur a mohou být tudíž zvyklí na různé vzorce chování. Samozřejmě záleží i na jazykové vybavenosti rodičů.

10. Jaké nejčastější problémy vznikají při práci s rodiči dítěte s odlišným mateřským jazykem?

Tři čtvrtiny respondentů uvedly, že je problém v jazykové bariéře. Nejsou schopni se s rodiči dítěte s odlišným mateřským jazykem domluvit. Jeden z respondentů uvedl, že s rodiči komunikuje pomocí výstav a nástěnek ve školce. Tři respondenti napsali jako problém jinou výchovu u rodičů dětí s odlišným mateřským jazykem, rodiče neznají písničky, hry ani pohádky. Jeden respondent měl problém s rodičem dítěte s odlišným mateřským jazykem kvůli jídelníčku ve školce a tři respondenti měli problém v placení MŠ, obědů, výletů.

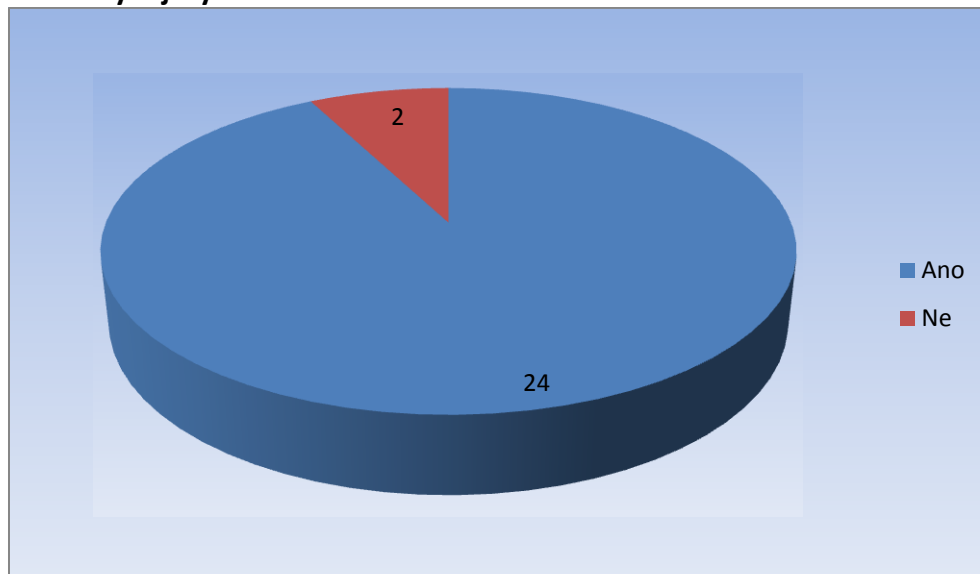
11. Jak se připravujete na práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem?

Graf č. 7

Dvacet tři respondentů uvedlo, že se na práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem připravuje jako na práci s dětmi české národnosti, dva respondenti uvedli, že mají speciální pomůcky. Jeden respondent zařazuje do činností individuální přístup, zaměřuje se na obrázkové knihy, hodně opakuje a ukazuje. Jeden se snaží při ranních a odpoledních spontánních činnostech dětem s odlišným mateřským jazykem více věnovat a učí je česky. Jestliže je dítě s odlišným mateřským jazykem nedostatečně vybaveno českým jazykem, je dle mého názoru dobře, když se mu pedagog věnuje individuálně a pomocí knih, obrázků, ho učí českému jazyku.

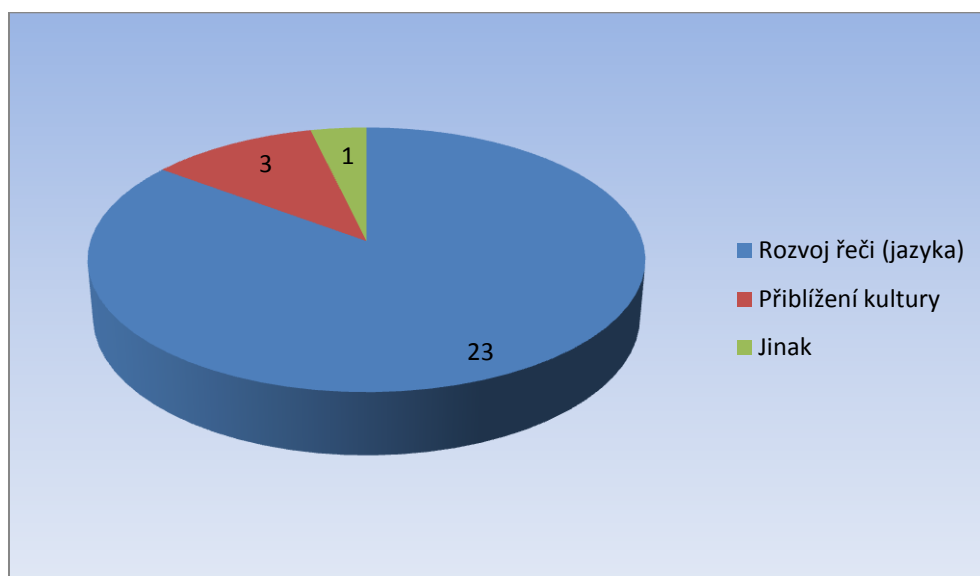
12. Je potřeba se dětem cizincům věnovat více, než dětem s českým mateřským jazykem?

Graf č. 8

Podle mého předpokladu, na tuto otázku většina dotázaných, tedy dvacet čtyři respondentů, odpověděla, že je potřeba se věnovat dětem cizincům více, než dětem s českým a mateřským jazykem a pouze dva respondenti uvedli, že není potřeba se jim více věnovat. Jeden respondent otázku nevyplnil. Myslím si, že pedagog by se měl dítěti více věnovat především v oblasti rozvoje komunikace a slovní zásoby, aby si dítě rychleji osvojilo český jazyk a mohlo se tak více zapojit do řízené činnosti a her s ostatními dětmi.

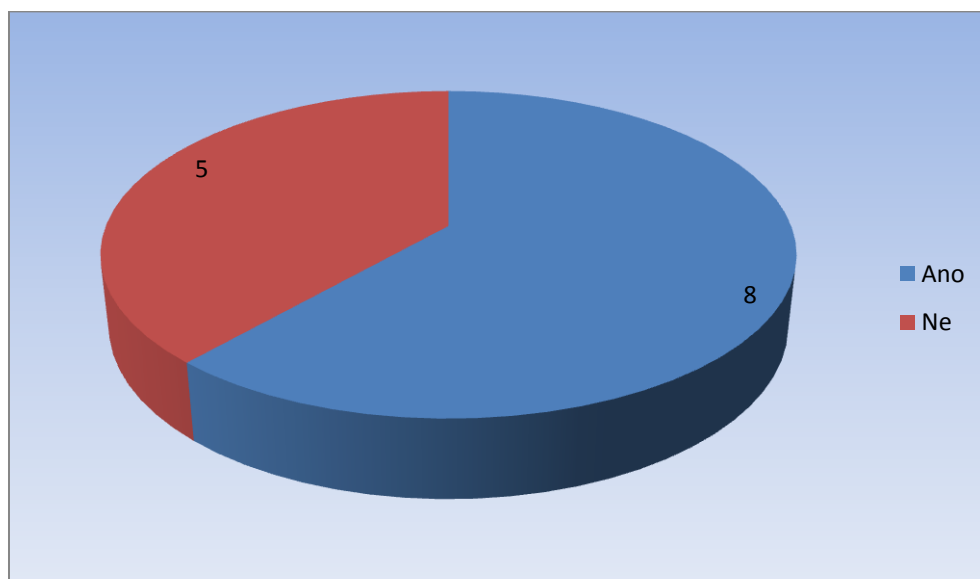
13. Pokud ano, jak?

Graf č. 9

Na tuto otázku dvacet tři respondentů odpovědělo, že je potřeba se dětem s odlišným mateřským jazykem více věnovat v oblasti rozvoji řeči (jazyka). Tři respondenti uvedli, že se jim více věnují v oblasti přiblížení kultury. Jeden respondent uvedl, že se dětem s odlišným mateřským jazykem více věnuje při výtvarných činnostech, protože mají pomalejší tempo práce než ostatní děti. Dle mého názoru je zřejmé, že dětem s odlišným mateřským jazykem se při různých činnostech musí pedagog věnovat více, v důsledku možného nepochopení daného úkolu.

14. Jsou nějaká specifika pro práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem?

Graf č. 10

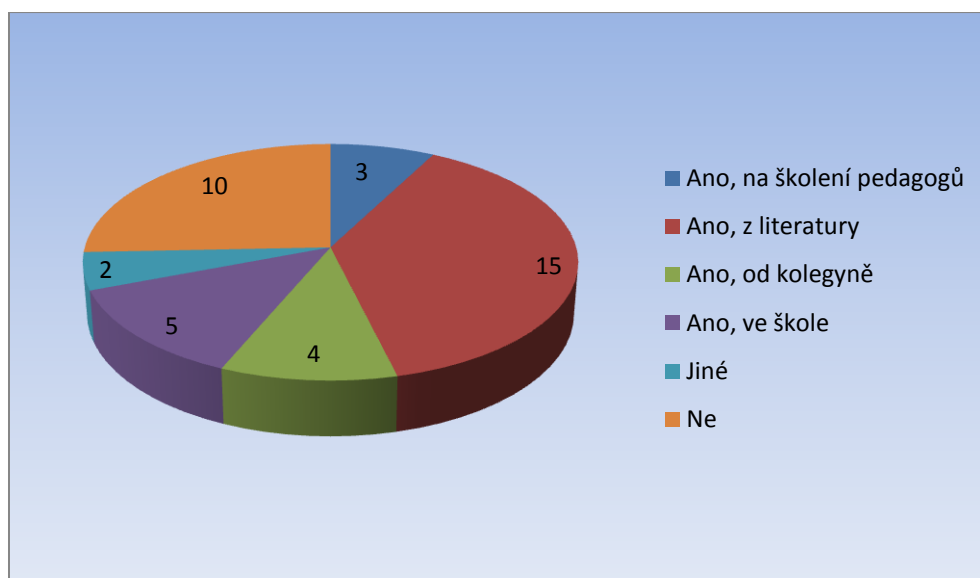
Osm respondentů uvedlo, že specifika pro práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem jsou, pět respondentů uvedlo, že žádná specifika nejsou. Čtrnáct respondentů tuto otázku nezodpovědělo. Myslím si, že respondenti nevěděli co si pod pojmem specifika představit a raději neodpověděli.

15. Pokud ano, jaká?

Na tuto otázku odpovědělo osm respondentů. Respondenti uvedli jako specifika věnování více času vysvětlováním pojmům dětem s odlišným mateřským jazykem, více procvičování daného materiálu, zapojování neverbální komunikace, gest, obrázků, dva respondenti uvedli individuální přístup k dětem s odlišným mateřským jazykem – časově náročnější, větší motivování dětí k přijetí dítěte s odlišným mateřským jazykem, přiblížení komunikace dítěti – krátké věty, jednoslovné informace, handicap v pochopení problému a situace. Jeden respondent uvedl tradice dítěte s odlišným mateřským jazykem a jeho zvyky za specifikum práce. Dle mého názoru jsou specifika v práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem především v komunikaci s dítětem s odlišným mateřským jazykem. Další specifika práce vidím v kultuře, z jaké dítě s odlišným mateřským jazykem

pochází. Zarazila mne odpověď větší motivování dětí k přijetí dítěte s odlišným mateřským jazykem. Nevím, co si pod touto odpovědí mám představit, nabádání dětí, aby se s dítětem s odlišným mateřským jazykem více bavily a braly ho mezi sebe, nebo poznávání jiné kultury s dětmi české národnosti.

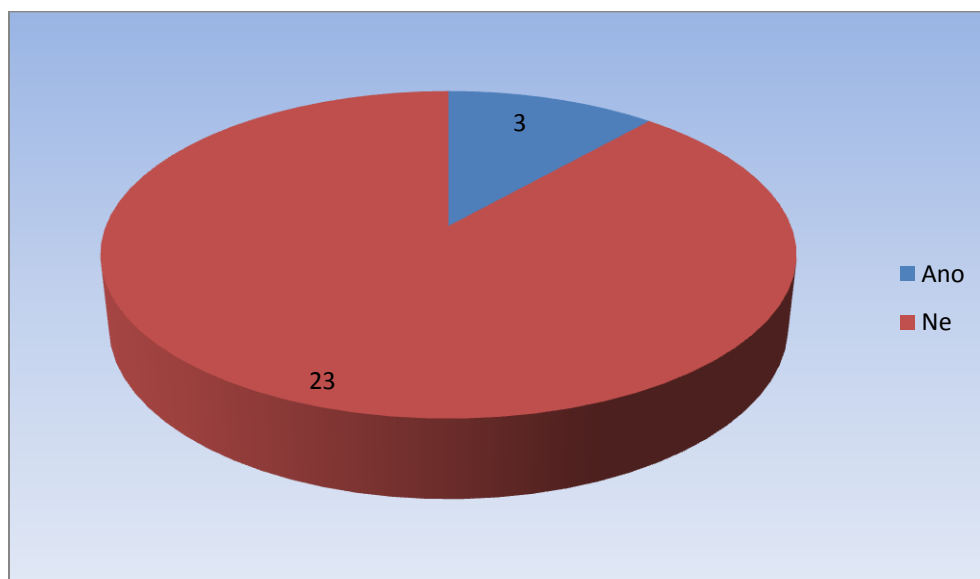
16. Měla jste možnost se dozvědět, jak pracovat s dětmi s odlišným mateřským jazykem? (Můžete zakroužkovat více variant)

Graf č. 11

Jak pracovat s dětmi s odlišným mateřským jazykem se nejvíce dotázaných dozvědělo z literatury. Deset dotázaných nemělo možnost se dozvědět jak pracovat s dětmi s odlišným mateřským jazykem, pět dotázaných získalo informace ve škole, čtyři od kolegyně, tři na školení pedagogů a dva dotázaní uvedli, že mají cizince v rodině. Z odpovědí vyplývá, že třetina dotázaných neví, jak s dětmi s odlišným mateřským jazykem pracovat. Dle mého názoru to může být v důsledku nezájmu dotázaných o toto téma nebo v důsledku nedostatečných informací o práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem v literatuře, ve školách, na školeních pro pedagogy zaměřené na předškolní výchovu.

17. Užíváte specifické metody nebo přístupy pro práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem?

Graf č. 12

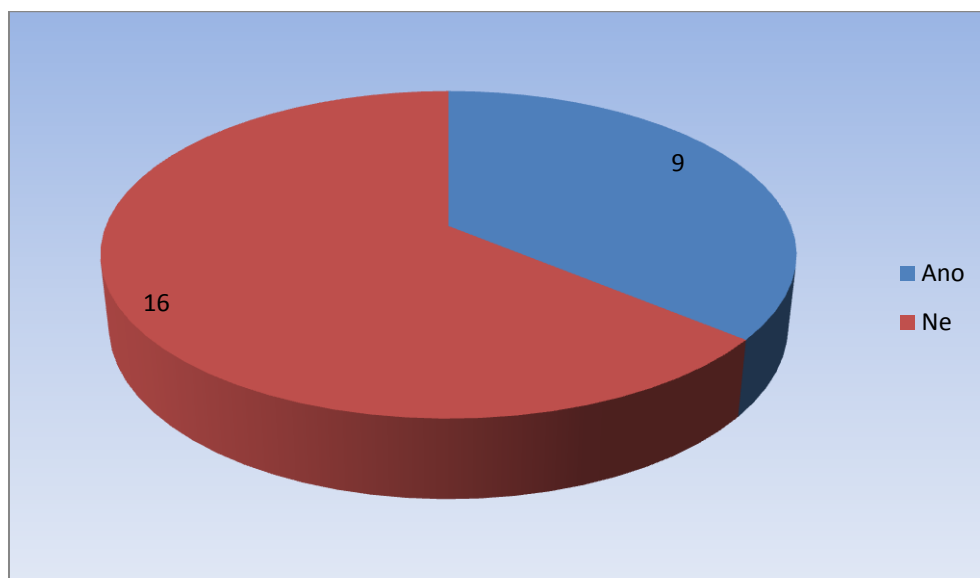
Dvacet tři respondentů uvedlo, že specifické metody ani přístupy pro práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem nevyužívá. Pouze tři respondenti uvedli, že ano. Jeden respondent otázku nezodpověděl. Z dotazníků vyplývá, že většina respondentů nevyužívá specifické přístupy ani metody práce pro práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem. Dle mého názoru to může být zapříčiněno nedostatečnou informovaností o práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem, nebo nepotřebností specifických přístupů a metod práce pro danou skupinu.

18. Pokud ano, jaké?

Na tuto otázku odpověděli tři respondenti, kteří podle předchozího tvrzení z předešlé otázky, využívají specifické přístupy a metody práce pro práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem. Jako specifické přístupy a metody práce uvedli používání obrázků a gest, vymýšlení různých pohádek, vymýšlení příběhů o zvířátkách z jiných oblastí – z oblastí odkud dítě s odlišným mateřským jazykem pochází a mohou mu být blízké. Jeden respondent uvedl, že Olympiáda byla dobře využitelná pro seznamování dětí s jinými kulturami, zvyklostmi. Myslím si, že všechny specifické přístupy

a metody práce uvedené respondenty, se mohou v mateřských školách využívat běžně a nemusejí být brány jako specifické.

19. Znáte nějaké publikace, semináře, workshopy, neziskové organizace zabývající se dětmi s odlišným mateřským jazykem?

Graf č. 13

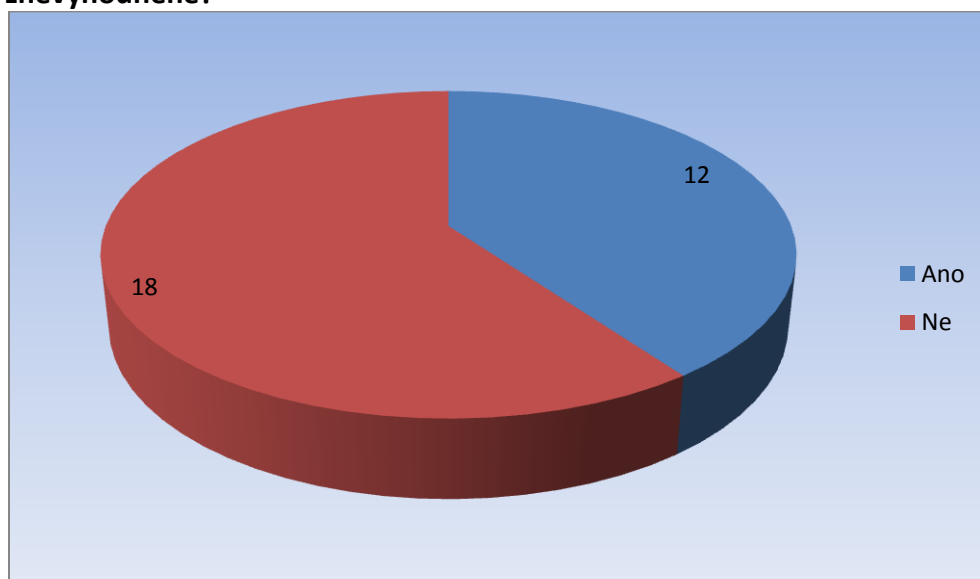
Šestnáct respondentů uvedlo, že neznají publikace, semináře, workshopy, neziskové organizace zabývající se dětmi s odlišným mateřským jazykem, devět jich uvedlo, že ano a dva respondenti neodpověděli. Z dotazníků vyplývá, že většina dotázaných nezná žádné publikace, semináře, workshopy ani neziskové organizace zabývající se dětmi s odlišným mateřským jazykem. Dle mého názoru je toto téma aktuální a pedagogové by tedy měly chtít a hlavně mít možnost se dozvědět informace o práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem.

20. Pokud ano, jaké?

Na tuto otázku odpovědělo devět respondentů. Respondenti uvedli Infomatorium, Metodický portál RVP, články v Učitelských novinách, publikaci Multikulturní výchova Jana Průchy uvedli respondenti dvakrát. Dalšími zmiňovanými publikacemi byly Cílková, Burešová – Náměty pro multikulturní výchovu v MŠ, RAABE kapitola o cizinci v MŠ. Jeden respondent uvedl dle nabídky a jeden si nepamatoval názvy. Myslím si, že

respondenti, kteří uvedli „dle nabídky“, a nepamatují si názvy, nepovažují toto téma za důležité a nevyužívají dané publikace pro práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem. Respondent, který uvedl RAABE, kapitola o cizinci v MŠ, si zřejmě spletl publikaci s nakladatelstvím.

21. Vnímáte děti s odlišným mateřským jazykem jako sociálně znevýhodněné?

Graf č. 14

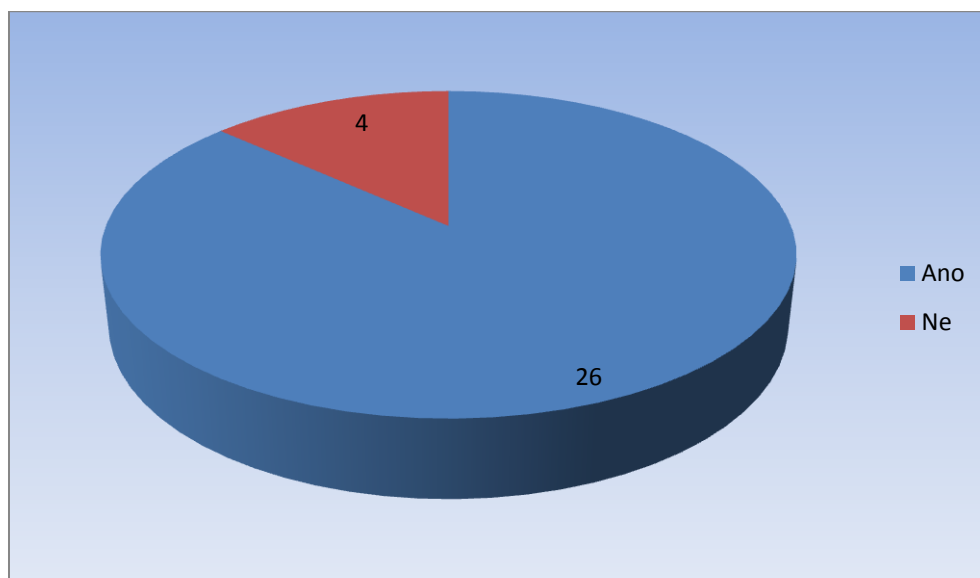
Osmnáct respondentů bere dítě s odlišným mateřským jazykem jako sociálně znevýhodněné. Dvanáct respondentů nebere děti s odlišným mateřským jazykem za sociálně znevýhodněné. Z otázky vyplývá, že dotázaní nejsou za jedno v otázce sociálního znevýhodnění u dětí s odlišným mateřským jazykem. Většina respondentů vnímá děti s odlišným mateřským jazykem jako sociálně znevýhodněné, ale nemalá část to vnímá naopak. Z mého pohledu jsou děti s odlišným mateřským jazykem sociálně znevýhodněné z důvodu sociokulturní odlišnosti.

22. Pokud ano, proč?

Sedm respondentů bere dítě s odlišným mateřským jazykem za sociálně znevýhodněné z důvodu jazykové bariéry a následné špatné komunikaci. Jeden respondent uvedl jako důvod rodiče dítěte s odlišným mateřským jazykem, kteří na území České Republiky pracují za nízkou mzdou a jsou v práci delší dobu. Horší začlenění do kolektivu uvedli dva

respondenti a dva respondenti otázku nevyplnili. Z odpovědí vyplývá, že většina respondentů bere dítě s odlišným mateřským jazykem za sociálně znevýhodněné v důsledku jazykové bariéry.

23. Znáte pojem multikulturní výchova?

Graf č. 15

Dvacet šest respondentů zná pojem multikulturní výchova a pouze čtyři respondenti tento pojem neznají. Můj názor je takový, že by pedagogové měli být srozuměni s tímto pojmem. Myslím si, že zařazování multikulturní výchovy v předškolním zařízení může pomoci dětem v rozvoji tolerance, přizpůsobení se a empatie a zamezovat rasismu u dětí a diskriminace.

24. Co si pod tímto pojmem představíte?

Respondenti si pod tímto pojmem představí "Mnohokulturní" výchovu, která akceptuje kultury všech národností dětí, které jsou ve třídě, chápání a respektování kultur jiných národů, kultura více států, kultura jiných národností, mnohokulturní výchova v MŠ, Multikulturní výchova zprostředkovává poznání vlastního kulturního zakotvení a porozumění odlišným kulturám. Rozvíjí smysl pro spravedlnost, solidaritu a toleranci, vede k chápání a respektování, naučení se chápat a respektovat jiné kultury a národnosti, nedělat rozdíly mezi lidmi z různých kultur, jiné kultury

ostatním ukazovat, vyprávět o nich podle obrázků, odlišnost jednotlivých kultur, respektování jejich odlišností, porozumění pro odlišné kultury, nejedná se o splnutí do jedné společnosti, ale o vzájemný respekt a obohacení, poznávání cizích národností, zvyků, tradic, přijetí všech národností a ras bez problémů a předsudků, seznámení se specifikami, seznámení s ostatními kulturami, s pojetím světa, seznámení s odlišností jednotlivých kultur, přiblížení zvyků jiných národů, seznamování dětí s jazyky, kulturou a tradicemi dětí z jiných zemí, seznamování se světem, s jeho odlišnostmi, smíšená společnost, smysl pro porozumění odlišným kulturám, toleranci, solidaritu, chápání odlišných kultur a hledání způsobu, jak s nimi žít, spousta nového, výchova dětí k přijímání dětí z jiných zemí a kultur bez předsudků, pochopení a přijetí cizinců, výchova dětí (lidí) z různých kultur a společenství, výchova zaměřená na propojení rozdílných aspektů a tradic všech národností, vzdělávání osob z rozdílných prostředí, seznamování se s jinými jazyky, s jinou kulturou, zvyky, tradicemi, znaky postavy cizinců – pleť, vlasy, oči. Mile mne překvapilo, kolik definic respondenti vymysleli. Je zajímavé, že ani jeden respondent nenapsal stejnou definici. Dle mého názoru respondenti uvedli svou definici multikulturní výchovy podle svého úsudku a neopsali ji z žádné publikace.

25. Jakým způsobem do řízené činnosti začleňujete multikulturní výchovu?

Respondenti na zadanou otázku odpovídali, že začleňují multikulturní výchovu do řízené činnosti prostřednictvím encyklopedií pro děti, formou her, puzzle, četbou příběhů, stolních her, vyprávění, dle situace využívají specifika země, zajímavostí, námětových her, map, atlasů, písniček, básniček. Jeden respondent uvedl, že nenásilně, další nevěděl, dále pak pomocí osvojení si základních slov v řeči kamaráda - pozdrav, požádání, poděkování, videokazet o zemi svého kamaráda, manipulace s typickými hračkami, poslechem a cvičením při dětské písničce v řeči kamaráda, společné návštěvy dětí v rodině kamaráda spojené s ochutnávkou typického jídla, pomocí her, obrázků, mapy, návštěv cizinců

(rodiče a příbuzní našich dětí), pomocí RVP PV, povídáním si o rodné zemi odkud dítě pochází, poslouchání pohádky, kreslením, poznáváním tradice a rituály ostatních národů, pravidelně, podle toho jak se dá multikulturní výchova zakomponovat do konkrétního tematické celku, vlastní zkušenosti dětí, při vhodné motivaci lze začlenit do kterékoli činnosti - rozhovory, cvičení, kresba, pokusy, procházky, besedy s rodiči, tvoření, kolektivní práce, přirozeným poznáváním, seznámení se se zemí ze které pochází, s jazykem, stravovací návyky, s jejich kulturou, návštěva v rodině cizince, vysvětlování rozdílů - povídání o zemích, odkud děti jsou, využíváme didaktické pomůcky s touto tematikou, literaturu, hračky z těchto zemí. Překvapilo mne, že tři respondenti uvedli jako způsob začleňování multikulturní výchovy návštěvu cizince. Nevěděla jsem, že tuto metodu pedagogové také využívají. Z odpovědí vyplývá, že respondenti začleňují multikulturní výchovu různě a při různých činnostech. Opakovaly se odpovědi, kdy respondenti začleňovali multikulturní výchovu pomocí čtení knih, her a obrázků. Z mého pohledu jsou dané odpovědi přínosné pro mou budoucí praxi.

7.2 Výsledky dotazníků

Z dotazníkového šetření vyplývá, že většina dotázaných již má, či měla ve třídě dítě s odlišným mateřským jazykem. I národnosti v mateřských školách jsou velmi různorodé. Nejedná se tedy o určitou skupinu národností, ale o větší počet. Na odpověď, jaké mají zkušenosti s dětmi s odlišným mateřským jazykem, většina respondentů uvedla, že dobré, jen vznikaly problémy v komunikaci s dětmi s odlišným mateřským jazykem a jejich rodiči. Adaptace u dětí s odlišným mateřským jazykem je zdlouhavější v důsledku jazykové bariéry, ovšem u dětí, které měly české paní na hlídání je adaptace rychlá. Nejvýraznějším specifickým praxe je respondenty považována komunikace. Pár respondentů uvedlo, že to je individuální. Většina dotázaných respondentů uvedla, že musí věnovat dětem s odlišným mateřským jazykem více času. Pouze dva respondenti uvedli, že mají speciální pomůcky, jinak se na práci s dětmi s odlišným

mateřským jazykem připravují jako na práci s dětmi české národnosti. Nikomu z respondentů se nestalo, že by rodiče dítěte s odlišným mateřským jazykem nespolupracovali s mateřskou školou, jen měli obtíže v komunikaci a s tím spojené problémy například s placením obědů, či výletů. Jeden z respondentů uvedl, že měl s rodiči dítěte s odlišným mateřským jazykem problémy kvůli jídelníčku. Rodiče, i dítě s odlišným mateřským jazykem bylo zvyklé na jinou stravu. Problémy vznikají i z neznalostí pohádek a her u rodičů dítěte s odlišným mateřským jazykem. Deset respondentů uvedlo, že se nemělo kde dozvědět, jak pracovat s dítětem s odlišným mateřským jazykem, zbytek dotázaných se to dozvěděl z literatury, od kolegyň atd. Více jak polovina respondentů nezná ani žádné publikace, workshopy či neziskové organizace, které se zabývají dětmi s odlišným mateřským jazykem. Děti s odlišným mateřským jazykem bere osmnáct respondentů za sociálně znevýhodněné z důvodu jazykové bariéry a nízké mzdy v práci jejich rodičů. Pojem multikulturní výchova zná většina respondentů i ji začleňuje do své práce.

Na základě dotazníků jsem zjistila, že pedagogové v mateřských školách se s dětmi s odlišným mateřským jazykem již běžně setkávají. Jazykovou bariéru a zhoršenou komunikaci uváděli pedagogové jako stěžejní pro práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem. Zhoršuje adaptaci u dětí, pedagog se musí dítěti více věnovat, horší je i spolupráce s rodiči dítěte. Můj předpoklad, že komunikace bude stěžejní při práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem i jejich rodiči, se potvrdil. Pedagogové musí dětem s odlišným mateřským jazykem věnovat více času, věnují se jim individuálně a pomocí obrázků je učí základy českého jazyka. Toto tvrzení samozřejmě neplatí pro všechny, některé dítě může do prostředí mateřské školy přijít už s jistou schopností komunikovat v českém jazyce a tudíž je ulehčena práce pedagogů s ním pracovat. Můj předpoklad, že pedagogové mají nějaké informace o práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem, se potvrdil jen částečně. Většina dotázaných neměla příležitost se o nich nikde dozvědět a ani nezná publikace atd., které by jim v tomto směru mohly pomoci. Kladně

hodnotím, že valná část je srozuměna s pojmem multikulturní výchova a snaží se jí do průběhů činností zařazovat.

Při rozesílání dotazníků mi přišly dva e-maily, ve kterých pedagogové žádali o zaslání mé bakalářské práce. Chtěli se dozvědět, jak pracovat s dětmi s odlišným mateřským jazykem. Pedagogové by uvítali metodiku o práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem.

8 PROJEKT „CESTUJEME KOLEM SVĚTA“ JAKO NÁMĚT PRO MULTIKULTURNÍ VÝCHOVU V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Projekt jsem sama vymyslela a zrealizovala na Dětském hřišti Myška v Písku.

8.1 Cíle

- seznámit děti s jinými kulturami
- rozvinout u dětí toleranci, empatii a porozumění k ostatním kulturám, národům
- eliminovat u dětí vznik rasismu a diskriminace
- seznámit děti s odlišnými rasami
- seznámit děti s mapou světa
- rozvoj spolupráce a kooperace mezi dětmi

8.2 Motivace

Králík Kolumbus (maňásek) nás přiletěl navštívit k nám do Písku. Procestoval už mnoho zemí a setkal se už s mnoha zajímavými lidmi, kteří se stali jeho kamarádi. Kolumbus nám bude vyprávět o zemích, které navštívil, poví nám, co tam zažil, viděl. Spolu s ním se seznámíme s památkami, zvyklostmi daných zemí, některé zvyklosti si vyzkoušíme. Z cestování kolem světa si Kolumbus přivezl suvenýry, které ukáže dětem. Budou s námi i Kolumbovi kamarádi (Indiánka, Afričan, Číňan).

8.3 Pomůcky

Kostýmy, modurit, mince a bankovky různých zemí, papíry, pastelky, voskovky, vodové barvy, tempery, lepidlo, ruličky od toaletního papíru, sošky z Afriky, africká maska, vydlabaná tykev na pití čaje z Jižní Ameriky, africká peněženka na krk, písně z vybraných zemí, čínské znaky a pexeso, kartonové čelenky pro indiány, barvy na obličej, barevné papíry, čočka, hrách, hudební nástroje z Afriky (žába, bubínek), bonbóny, čínské polévky, velké lego kostky.

8.4 Vyrobené pomůcky

- Čínský drak z papíru, krepového papíru a nitě
- namalovaná zeměkoule
- papírový kamarádi z celého světa
- pracovní list pro grafomotorické cvičení

8.5 Klíčové kompetence

Kompetence sociální a personální: dítě je schopno chápat, že lidé jsou různí, a umí být tolerantní k jejich odlišnostem a jedinečnostem

Kompetence činnostní a občanské: dítě se zajímá o druhé i o to, co se kolem děje; je otevřené aktuálnímu dění ví; že není jedno, v jakém prostředí žije, uvědomuje si, že se svým chováním na něm podílí a že je může ovlivnit

Kompetence k učení: soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, má elementární poznatky o světě lidí, kultury, přírody

Kompetence komunikativní: ví, že lidé se dorozumívají i jinými jazyky a že je možno se jím učit; má vytvořeny elementární předpoklady k učení se cizímu jazyku

8.6 Plán projektu

Projekt bude probíhat v rozsahu dvou hodin.

8.6.1 Seznámení s projektem

Sedneme si s dětmi do kruhu a seznámíme se – jména, odkud jsme. Vysvětlíme dětem, proč tady dnes jsme a ukážeme kamaráda Kolumba. Pomocí maňáska Kolumba (králík), si s dětmi ukážeme předem připravenou zeměkouli se všemi světadíly. Povyprávíme si s dětmi, pomocí příběhů, jaké kontinenty navštívil a ukážeme si je na mapě. Vysvětlíme si, jak se králík

Kolumbus na všechny kontinenty dostal (lodí, letadle, vlakem, autobusem). Seznámíme se s Kolumbovou první kamarádkou Zeldou z Afriky.

8.6.2 Afrika

Ukážeme si Afriku, porovnáme velikost Afriky s Evropou, seznámíme děti s kmenem Zulů v Jižní Africe a ukážeme si na mapě, kde žijí. Na stole máme předem připravené suvenýry z Afriky – sošky, které Zulové vyrábí pro turisty, africkou peněženku, africkou masku, bubínek - hudební nástroj vyrobený v Africe, fotky Zulů, mince z Jihoafrické republiky. Děti si mohou věci ohmatat, vyzkoušet, prohlédnout si je. S dětmi si prohlédneme fotku Zulů a popíšeme si, co na ní je. Dětem řekneme, čím se živí Zulové. Podrobně si prohlédneme jimi vyrobené sošky. Sedneme si s dětmi ke stolu a pomocí moduritu si zkusíme společně vyrobit sošku. Na stole je předem připravený ubrus, modurit, podložky pro tvorbu. S dětmi si zkusíme modurit napřed promáčkat v ruce a říct si, jaký je (tvrdý, měkký, ostrý, hladký, jemný), děti necháme tvořit dle vlastní fantazie. Během tvorby si s dětmi opakujeme informace o Africe a povídáme si o podmínkách a podnebí, které v Africe mají (Je tam teplo?, Co je poušť?, Co mají Zulové na sobě za oblečení? Máme stejné?). Po dokončení činnosti dětem pustíme africkou hudbu (FOLI) a do rytmu tancujeme. Ukážeme si, jak tancují Zulové. Děti si mohou vzít i hudební nástroje (vyrobená chrastítka, bubínek, žábu) a zkusit si do rytmu hrát. Klademe důraz na africký rytmus. Nakonec si nalepíme kamarádku Zeldu na zeměkouli a seznámíme se s novou kamarádkou z Číny.

8.6.3 Čína

Ukážeme si na zeměkouli Čínu, porovnáme tentokrát velikost Číny s Evropou a s Afrikou. Dětem u předem připraveného stolu ukážeme věci pro Čínu typické (hůlky, písmo, fotky čínské zdi a čínské architektury, čínského draka, vějíř, mince). O věcech si popovídáme, prohlédneme si je. Řekneme dětem, jak se čínsky řekne dobrý den, a pokusíme se s dětmi název zopakovat a zapamatovat. Děti si sednou ke stolu a každý z nich dostane připravený pracovní list s napsaným dobrým dnem v čínštině.

Pro zjednodušení spojují čárky na papíře a nepíší název samy. Děti si stoupnou okolo stolu, kde jsou připravené čínské nudle a bonbóny v miskách. Každý dostane dvě hůlky. Ze začátku si vysvětlíme, jak se hůlky drží. Děti si zkusí hůlkami napřed jíst nudle a poté bonbóny. Ukážeme si s dětmi čínské mince a popovídáme si o nich. Vezmeme si čínského draka a s dětmi se s ním projdeme pro prostoru za znění čínské hudby. Ukážeme si s dětmi na fotografiích velkou čínskou zeď, řekneme si o ní zajímavé informace a děti se jí zkusí postavit z velkých lego kostek. Kostky budou mít děti připravené předem u zdi. Seznámíme se s Kolumbovou poslední kamarádkou Indiánkou Rybanou.

8.6.4 Jižní Amerika

Na mapě světa si ukážeme Severní a Jižní Ameriku.

Popovídáme si s dětmi o životě indiánů, co mají za oblečení, kde bydlí, co jsou to totemy a proč je vyrábí. U připraveného stolu si ukážeme fotky jejich obydlí, rozdáme dětem indiánské čelenky a pomalujeme je barvičkami na obličej. Prohlédneme si s dětmi vydlabanou tykev, kterou indiáni používají na pití čaje. Děti si pomalují ruličky od toaletního papíru, každý si vyrobí svůj totem. Vyzkoušíme si s dětmi typické indiánské zvolání. Někde v prostoru je schován indiánský poklad (omalovánky indiána, afrického člověka a čínskému člověka, bonbóny, lízátka), který před začátkem projektu schovám. Indiáni dostanou za úkol ho najít. Kdo z indiánů poklad najde, svolá ostatní indiány indiánským zvoláním. Po nalezení pokladu děti poklad rozbalí a obrázky si mohou vymalovat.

8.6.5 Závěr projektu

S dětmi si sedneme do kruhu a popovídáme si, o čem byl dnešní projekt a s kým jsme se dnes seznámily. Na mapě děti mohou ukázat kontinenty, které poznaly a říct co si o nich pamatují. Vysvětlíme si, že všichni jsme kamarádi a všichni jsme si rovni, akorát pocházíme z různých zemí a kultur. Znamená to, že může být náš kamarád i ten, který nemluví stejným jazykem, nebo nenosí stejné oblečení. Poznatky jiných kultur pro nás mohou být zajímavé a přínosné.

8.7 Realizace a evaluace

Program byl uskutečněn v dětském centru Myška (Portyč 450, Písek). Zvolila jsem tento objekt, protože jsem nechtěla ve třídě v mateřské škole narušovat tematických celek pedagogů.

Vytvořila jsem plakát, aby se o projektu dozvěděli rodiče dětí předškolního věku. Plakát jsem vyvěsila v dětském centru a zveřejnila na internetových stránkách centra.

O den dříve jsem všechny pomůcky odnesla do prostorů dětského hřiště a připravila si prostory pro projekt. Jednalo se o přípravu pracovního stolu, přípravu stolů podle vybraných témat, příprava pokladu pro indiány a kostek pro stavění čínské zdi.

Z mého pohledu probíhala realizace bez problémů, děti zaujala motivace, činnosti je bavily. Skupina dětí byla věkově smíšená. Větší děti zvládaly úkoly bez problému a mladším pomáhaly. Projekt zaměřený na multikulturní výchovu jsem připravovala a realizovala poprvé. Předem jsem nevěděla, kolik dětí se projektu zúčastní. Projekt se zúčastnilo sedm dětí. Myslím si, že to bylo z důvodu jarních prázdnin okresu Písek.

Při samotné realizaci byli děti zvědavé a pozorné. Ani u jednoho jsem si nevšimla náznaku rasismu či diskriminace kvůli barvě pleti, oblečení, obydlí. Bylo znát, že je to baví. U tvorby z moduritu byly velmi kreativní, modelovaly sošky, zvířata, vázy, oázu. Dvouletému chlapečkovi jsem pomáhala. Netvořil nic konkrétního, jen si s moduritem hrál, ale i přesto ho činnost zaujala. Tanec na africkou hudbu FOLI je bavil, ale přišlo mi, že dívky necítily rytmus. Dle mého názoru to bylo neznalostí této hudby. Je odlišná od té, co znají ze škol, z domovů. Při povídání o Číně děti nejvíce zaujaly hůlky, kterými zkoušely jíst čínské nudle a bonbóny. Děti měli velký problém s manipulací a následnou konzumací. Jak jsem předpokládala, bonbóny se dětem nabíraly lépe než čínské nudle. Čínský pozdrav, napsaný

na papíře si všechny děti obtáhly a zapamatovaly si jej. Hledání pokladu indiánů byla pro děti nejzajímavější část projektu. Z indiánských čelenek a barviček na obličej měly děti velkou radost. Stan jsem použila jako tý-pí a děti si v něm hrály.

8.8 Výsledek pozorování

Dle mého názoru děti v předškolním věku ještě nemají vytvořené předsudky vůči lidem jiné národnosti, rasy, náboženství. Měla jsem možnosti si ověřit, že děti odlišné kultury zajímají a baví je poznávat a zkusit si zvyklosti jiných kultur. Děti, které se projektu zúčastnily, neodsuzovaly Kolumbovy kamarády podle barvy pleti, či oblečení naopak jim odlišnosti přišly velice zajímavé. Myslím si, že multikulturní výchova by měla být zařazována do prostředí mateřským škol. Při projektu jsem vyzozorovala, že informace o jiných kulturách, rasách, zvyklostech u dětí rozvíjely porozumění, zvědavost, empatii, toleranci a radost z objevování nových věcí. Starší děti byly informovány především o životních podmínkách v dané zemi z dokumentárních pořadů, filmů a pohádek. Naproti tomu mladší děti (3-4leté) o probíraných zemích a kontinentech skoro nic nevěděly.

V mateřské škole bych zvolila na toto téma tematický celek v rozsahu 3 – 4 týdnů.

ZÁVĚR

Vzhledem k tomu, že v České republice stále stoupá počet cizinců, roste i počet dětí s odlišným mateřským jazykem docházejících do mateřských škol. Pedagogové by tedy měli vědět jak s dětmi s odlišným mateřským jazykem pracovat. Nejedná se jen o děti cizince, ale i o jejich rodiče. Měli by být seznámeni s problémy, které mohu nastat při práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem i rodiči.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části. V první kapitole teoretické části si vysvětlíme kdo je z hlediska české legislativy považován za cizince. Dále si uvedeme jak v RVP PV je popsána práce a vzdělávání dětí s dětmi s odlišným mateřským jazykem. Další část je zaměřena na integraci dětí s odlišným mateřským jazykem a možnost vzniku kulturního šoku. Část teoretické práce je zaměřena na komunikaci s dítětem cizincem i jeho rodiči v mateřské škole. Jedna z kapitol je věnována multikulturní výchově v mateřské škole. Jelikož si myslím, že toto téma je aktuální, vytvořila a zrealizovala jsem projekt, který může pomoci pedagogům při realizaci multikulturní výchovy v mateřské škole. Poslední část je zaměřena na přípravu budoucích pedagogů mateřských škol na ZČU v Plzni.

Českých publikací, které se věnují této problematice, je z mého pro předškolní výchovu nedostatek. Většina publikací zaměřených na multikulturní výchovu a interkulturní komunikaci se zaměřuje na mladší školní věk, starší školní věk a ne na předškolní vzdělávání.

Cílem výzkumné části bylo zjistit, jestli jsou nějaká specifika pro práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem, jestliže ano, pak jaká, a jak pedagogové pracují s dětmi s odlišným mateřským jazykem.

Výzkum byl realizován pomocí dotazníků, které jsem zaslala do Jihočeských mateřských škol.

Výzkumným šetřením se zjistilo, že většina dotázaných pedagogů již měla, či má, ve třídě dítě s odlišným mateřským jazykem. Při práci s dětmi

cizinci i jejich rodiči jsou největší problémy v komunikaci a adaptaci. Pedagogové proto musí dětem věnovat více času. Pojem multikulturní výchova většina dotázaných zná, snaží se jí zařazovat do činností, ale nevytváří na toto téma tematické celky.

Při výzkumném šetření jsem došla k závěru, že specifika práce s dětmi s odlišným mateřským jsou nejvíce v komunikaci. Čím je znalost českého jazyka menší, tím je zhoršená spolupráce mezi pedagogem, dítětem i rodičem a naopak.

Myslím si, že by bylo vhodné, na téma multikulturní výchovy vytvářet tematické celky v mateřských školách. Pedagogové i děti zjistí nové informace a dítě cizinec se může rychleji adaptovat a zapojit mezi ostatní děti.

RESUME

The title of my bachelor's thesis is The specifics of working with children of foreigners in the kindergarten. The work is focused on the differences in working with children with a different mother tongue and with their parents. It deals with the integration of these children, intercultural communication between the teacher, the child and the child's parent. One chapter is devoted to multicultural education in nursery schools. The last chapter is focused on the preparation of future teachers of kindergartens at University of West Bohemia in Pilsen to work with children with a different mother tongue.

The aim of the research was to investigate the specifics arise when working with children with a different mother tongue and their parents. Further, I created a project that can help educators in practice for the classification of multicultural education in kindergarten.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BARTOŇOVÁ, M., BYTEŠNÍKOVÁ, I. et al. *Předškolní vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6044-9.

CÍLKOVÁ E., SCHÖNEROVÁ P. *Náměty pro multikulturní výchovu: poznáváme jiné národy*, Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-238-6.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

HOLEČEK, V., MIŇHOVÁ, J., PRUNNER, P. *Psychologie pro právníky /2. rozš. vyd.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-065-9.

KOHNOVÁ, J., MACHÁČKOVÁ, I. *Další profesní vzdělávání učitelů a jeho perspektivy: sborník z konference k 60. výročí založení Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7290-303-0.

LAŽOVÁ, L. *Mateřská škola komunikuje s rodiči: Výměna informací, řešení problémů*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0378-0.

MEISNEROVÁ, I. *Cesty ke vzdělávání dětí ze sociokulturně odlišného prostředí*, Vyd. 1. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2010. ISBN 978-80-86956-58-9.

MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. *Psychologie pro učitelky mateřské školy. 2., rozš. a přeprac. vyd.* Praha : Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8.

MERTIN V, GILLERNOVÁ I, Psychologie pro učitelky mateřské školy. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-799-X.

MORGENSTERNOVÁ, M., ŠULOVÁ, L., SCHÖLL, L. *Bilingvismus a interkulturní komunikace*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-678-3.

MORGENSTERNOVÁ, M., ŠULOVÁ L., *Interkulturní psychologie*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1361-1.

PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*, 2. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton, 2011, ISBN 978-80-7387-502-2.

PRŮCHA, J. *Interkulturní komunikace*, Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3069-1.

PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*, Vyd. 1. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-866-2.

PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie: sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-885-6.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004.

SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1733-3.

SYSLOVÁ, Z. *Profesní kompetence učitele mateřské školy*, Vyd. 1. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4309-7.

ŠMELOVÁ, E., NELEŠOVSKÁ, A. *Učitel mateřské školy v reflexi současných proměn*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2009. ISBN 978-80-244-2272-5.

ZÍKOVÁ, T., JAKOUBEK, M., JAKOUBKOVÁ BUDILOVÁ, L., KOUBKOVÁ, H., LÁBUSOVÁ, A., MORVAYOVÁ, P., STROHSOVÁ, K., POKORNÁ, V., KRIŠTOF, R., SVOBODA, Z. *Bedekr sociálním znevýhodněním pro učitele mateřské školy*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2011, ISBN 978-80-261-0052-2.

Internetové zdroje:

Inkluzivní škola. Důležité pojmy | Inkluzivní škola [online]. [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/kdo-jsou-nove-prichozi/dulezite-pojmy>

Statistická ročenka školství – Výkonové ukazatele 2012/13, MŠMT ČR. *Mládeže a tělovýchovy České republiky* [online]. © 2013 – 2014 MŠMT [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Ukázka dotazníku

Příloha č. 2: Plakát z projektu „Cesta kolem světa“

Příloha č. 3: Foto z realizace projektu „Cesta kolem světa“

Obr. č. 1: Pomůcky - Čína

Obr. č. 2: Pomůcky - Afrika

Obr. č. 3: Práce s mapou

Obr. č. 4: Popis mapy

Obr. č. 5: Modelování sošek

Obr. č. 6: Modelování sošek

Obr. č. 7: Grafomotorika – čínské písmo

Obr. č. 8: Stavba Velké čínské zdi

Obr. č. 9: Stavba Velké čínské zdi

Obr. č. 10: Stavba Velké čínské zdi

Obr. č. 11: Nabírání jídla hůlkami

Obr. č. 12: Lepení obrázků

Obr. č. 13: Indiánské líčení

Obr. č. 14: Indiáni v Tý-pí

Obr. č. 15: Indiáni

Obr. č. 16: Malba totemu

Obr. č. 17: Indiánský poklad

Příloha č. 4: Video ukázka z projektu „Cesta kolem světa“ – viz přiložené CD

Příloha č. 1: Ukázka dotazníku

#19

Pořadové číslo respondenta: 19

Unikátní ID na Vyplňto.cz: 2941171

Datum a čas vyplnění: 2014-03-04 22:28:47

Délka vyplňování: 00:23:56

Poznámka:

- 1.) Měla jste už někdy ve třídě dítě s odlišným mateřským jazykem? ano
- 2.) Pokud ano, jaké bylo národnosti? anglické, polské, slovenské, ukrajinské
- 3.) Jaké máte zkušenosti s dětmi s odlišným mateřským jazykem? různé -dobré i špatné
- 4.) Popište prosím, jak se děti s odlišným mateřským jazykem adaptují. potřebují zvýšenou individuální péči
- 5.) Jak probíhá komunikace s dětmi s odlišným mateřským jazykem? S mírnými obtížemi
- 6.) Jak dítě kooperuje s ostatními dětmi ve třídě? Spíše se drží stranou
- 7.) Je schopno se mezi děti začlenit bez problému? Jsou děti schopny ho mezi sebe přijmout bez rozdílu? ano
- 8.) Pokud ne, jak napomáháte jeho začlenění? záleží na každém dítěti, je to velmi individuální, některé dítě se zapojuje, jinému dělá začlenění potíže, spíše je to problematické, zvlášť při současných 28 dětí na třídě
- 9.) Jak spolupracují rodiče s mateřskou školou? Spolupracují, ale v komunikaci jsou drobné obtíže
- 10.) Jaké nejčastější problémy vznikají při práci s rodiči dítěte s odlišným mateřským jazykem?
nedorozumění, komunikace
- 11.) Jak se připravujete na práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem? Jako na práci s dětmi české národnosti
- 12.) Je potřeba se dětem cizincům věnovat více, než dětem s českým mateřským jazykem? ano
- 13.) Pokud ano, jak? Rozvoj řeči (jazyka)
- 14.) Jsou nějaká specifika pro práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem? ano
- 15.) Pokud ano, jaká? ano individuální přístup časově náročnější než u českých dětí
- 16.) Měla jste možnost se dozvědět, jak pracovat s dětmi s odlišným mateřským jazykem? Ano, na školení pedagogů
- 17.) Užíváte specifické metody nebo přístupy pro práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem? ne
- 18.) Pokud ano, jaké?
- 19.) Znáte nějaké publikace, semináře, workshopy, neziskové organizace zabývající se dětmi s odlišným mateřským jazykem? ano
- 20.) Pokud ano, jaké? PPP Praha
- 21.) Vnímáte děti s odlišným mateřským jazykem jako sociálně znevýhodněné? ano
- 22.) Pokud ano, proč? je to proto, že nikdy přesně nerozumí
- 23.) Znáte pojem multikulturní výchova? ano
- 24.) Co si pod tímto pojmem představíte? seznámení s ostatními kulturami, s pojetím světa, seznámení s odlišností jednotlivých kultur, přiblížení zvyků jiných národů
- 25.) Jakým způsobem do řízené činnosti začleňujete multikulturní výchovu? při vhodné motivaci lze začlenit do kterékoli činnosti - rozhovory, cvičení, kresba, pokusy, procházky, besedy s rodiči, tvoření, kolektivní práce

Příloha č. 2: Plakát z projektu „Cestujeme kolem světa“

CESTUJEME KOLEM SVĚTA

Dne 15. 3. 2014 pořádá dětské hřiště Myska od 10-12 hodin program pro děti ve věku od 3-7 let. Dopoledne bude zaměřené na poznávání světa a cizích kultur. Děti se hravou formou (pomocí příběhů, her, výtvarných, dramatických a hudebních aktivit) seznámí s cizími zeměmi, jejich tradicemi a zvyklostmi. Cílem je vést děti k toleranci, empatii a porozumění.

Program a záznam z programu bude použit pro výzkumnou část bakalářské práce *Specifika práce s dětmi cizinců v prostředí MŠ*. Těší se na Vás studentky bakalářského studijního programu Učitelství pro MŠ na ZČU.

Kudrličková Zuzana
Ditrychová Alena

Příloha č. 3: Foto z realizace projektu „Cestujeme kolem světa“

Obr. č. 1: Pomůcky- Čína

Obr. č. 2: Pomůcky- Afrika

Obr. č. 3: Práce s mapou

Obr. č. 4: Popis mapy

Obr. č. 5: Modelování sošek

Obr. č. 6: Modelování sošek

Obr. č. 7: Grafomotorika- čínské písmo

Obr. č. 8: Stavba Velké čínské zdi

Obr. č. 9: Stavba Velké čínské zdi

Obr. č. 10: Stavba Velké čínské zdi

Obr. č. 11: Nabírání jídla hůlkami

Obr. č. 12: Lepení obrázků

Obr. č. 13: Indiánské líčení

Obr. č. 14: Indiáni v Tý-pí

Obr. č. 15: Indiáni

Obr. č. 16: Malba totemu

Obr. č. 17: Indiánský poklad